

ΕΣΤΙΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

Βραβευθὲν ὑπὸ τοῦ ἐν Παρισίοις Συλλόγου πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἑλλ. σπουδῶν,
ἀξιοθὲν ἀργυροῦ μεταλλίου ἐν τῇ ἐκθέσει τῆς Δ'. Ὀλυμπιάδος,
καὶ χαλκοῦ ἐν τῇ παγκοσμίῳ Ἐκθέσει τοῦ 1889.

ΤΟΜΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΟΓΔΟΥΣ

1889

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΑ
ΚΑΤΑΒΟΛΕΤΟΥ
ΑΥΞΟΝ ΑΡΙΘ.

ΙΟΥΛΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

ΤΙΜΑΤΑΙ ΔΡΑΧΜΑΣ 6. - ΔΕΔΕΜΕΝΟΣ ΔΡΑΧΜΑΣ 8.

ΑΘΗΝΗΣ

ΕΚΔΟΤΑΙ

Ν. Γ. ΠΟΛΙΤΗΣ ΚΑΙ Γ. ΔΡΟΣΙΝΗΣ

ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΣΤΙΑΣ ΕΝ Τῃ ΟΔῳ ΠΑΡΟΡΘΑΓΩΓΕΙΟΥ ΑΡΙΘ. 12 ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΟΔΟΝ ΣΤΑΔΙΟΥ

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

ΤΟΜΟΣ ΚΗ΄.

Ευθύνη ἑστία: Ἐν Ἑλλάδι ἑρ. 12, ἐν τῇ Ἀλλοδαπῇ ἑρ. 20. — Αἱ συνδρομαὶ ἀρροῦνται ἀπὸ 1 ᾠλαρίου ἑκάστ. ἑτους καὶ εἶναι ἐτήσιαι. — Πρακτικὸν ἄριθ. Ὁδ. Περὶναγωγίου 12.

12 Νοεμβρίου 1889.

Πανομοίωτον τῆς ὑπαγραφῆς
ΤΗΣ ΠΡΙΓΚΗΠΙΣΣΗΣ ΣΟΦΙΑΣ

[Ἐλήθητι ἐκ τῆς ἐπισήμου λιξιαρχικῆς πράξεως τῶν γράμων αὐτῆς.]

ΠΕΡΙ ΣΚΩΤΙΑΣ⁽¹⁾

Κυρίαί καὶ Κύριοι,

Κατὰ τὸν παρελθόντα Ἰούλιον ἐπισκέφθην τὴν Σκωτίαν. Παρεκτός τῶν παλαιῶν ἐκεῖ γνωριμιῶν, δὲν μοῦ ἔλειψαν καὶ νέα. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι εἰς τοιαύτας περιστάσεις, ἢ συνομιλία ὑποτρέφεται ἐκ τῆς ἀμειβταίας περιεργείας. Ὁ ξένος θέλει νὰ μάθῃ τὰ τῆς χώρας τὴν ἵστορίαν ἐπισκέπτεται, οἱ δὲ ἐγχώριοι ζητοῦν πληροφορίας περὶ τῆς πατρίδος τοῦ ξένου. Μὲ ἄλλους λόγους, εἶχα μὲν νὰ ἐρωτῶ, ἀλλ' εἶχα καὶ νὰ ἀποκρίνωμαι. Αἱ ἐρωτήσεις, εἰς τὰς ἵστορίας ἀπεκρινόμεναι, ἐμαρτύρουν συχνάκις πόσον ἄγνωστα εἶναι τὰ καθ' ἡμᾶς εἰς τὸν ἔξω κόσμον. Εἰς τῶν περιέργων μὲ ἠρώτησε, μεταξὺ ἄλλων, ἐὰν εἰς τὴν βουλὴν τῶν ἐλλήνων οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ ἔθνους ἀγορεύουν εἰς τὴν Γαλλικὴν γλῶσσαν! Ὁμολογῶ ὅτι τὸ ἐρώτημα μοῦ ἐπροξένησεν ἀγανάκτησιν τινά. Ἀλλὰ τὴν ἀγανάκτησιν κατηύνασεν ἀμέσως ἡ σκέψις, ὅτι πολλοὶ Ἕλληνες ἠδύναντο ἴσως νὰ φωραθῶσιν ἀγνοοῦντες εἰς βαθμὸν περιπου ἴσον τὰ κατὰ τὴν Σκωτίαν.

Δὲν γνωρίζω πῶς καὶ διατί, ὅτε ἐτιμήθην διὰ τῆς προσκλήσεως τῆς ἐφορείας τοῦ Παρνασσού, μοῦ ἦλθον εἰς τὸν νοῦν ἡ ἐρώτησις καὶ ἡ σκέψις μου ἐκαίει. Δὲν ἤξευρα περὶ τίνος νὰ ἠμιλήσω, ἀλλὰ καὶ δὲν ἤθελα νὰ στερηθῶ τὴν εὐχαρίστησιν τοῦ νὰ συνδιαλεχθῶ μεθ' ὑμῶν. Διατί νὰ μὴ χρησιμοποιήσω τὰς σημειώσεις μου,

λαμβάνων τὴν Σκωτίαν ὡς θέμα τῆς διαλέξεώς μου; Ὅχι βεβαίως ὅτι ὑπάρχει φόβος μὴ μοῦ ὑποβληθῶσιν ἐκ τοιοῦτου ἀκροατηρίου ἐρωτήσεις, ἵσως ἢ τοῦ φίλου ἐκείνου, ἀλλ' ὅπως δὴ ποτε, ἴσως δυνηθῶ νὰ ἐλιπίσω κάπως τὴν περιέργειάν σας ἡμιλῶν περὶ τῆς ἱστορίας ἐκείνης ἀπομεικρυσμένης χώρας.

Τὴν Σκωτίαν ἐπισκέφθην δις ἄλλοτε, ἀλλὰ πρὸ ἐτῶν πολλῶν. Αἱ ἀναμνήσεις τῶν πρώτων μου ἐκείνων περιηγήσεων ἐχρησίμεισαν ὡς σημείον συγκρίσεως μετὰ τῆς πρὸ εἰκοσιπέντε περιπου ἐτῶν καὶ τῆς παρούσης καταστάσεως τῆς χώρας. Ἐκτοτε ἐπολλαπλασιάσθησαν αἱ γραμμαὶ τῶν σιδηροδρόμων, καθὼς καὶ τὰ ἀτμόπλοια εἰς τοὺς ποταμούς, ἐπὶ τῶν λιμνῶν καὶ μετὰ τῶν παράλιων, ἐπολλαπλασιάσθη δὲ καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπισκεπτομένων τὴν χώραν, χάριν περιηγήσεως, — ὁ πλοῦτος, ὁ πληθυσμὸς καὶ ὁ καθωρισμὸς τῶν μεγαλοπόλεων τῆς ἡξήσαν ἀναλόγως ἐν συνόλῳ, ἢ πρόσδος μεγάλη καὶ γενική, ἢ δὲ ἐξ αὐτῆς προξενουμένη ἐντύπωσις μετριάξει πως, ἐκεῖ καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑυρώπης, τὴν δικαίαν ἄλλως ὑπερηφάνειάν μας δι' ὅσας προόδους δυνάμεθα καὶ ἡμεῖς νὰ ἐπιδειξώμεν.

Κατὰ τὴν τελευταίαν μου ταύτην ἐπίσκεψιν δὲν ἠκολούθησα τὴν συνήθη τῶν ξένων περιηγητῶν τροχίαν. Ἐξενιζόμενῃ ὑπὸ εὐγενοῦς φίλου, ὑπὸ τὰς φιλοξένους τοῦ ἰδιοῦ στέγας μοῦ ἐδόθησαν ἀφορμαὶ νὰ ἴδω καὶ ν' ἀκούσω περὶ τῆς πατρίδος τοῦ πολλὰ, τὰ ἵστορία δὲν δύναται τις νὰ ἴδῃ καὶ ν' ἀκούσῃ εἰς τὰ ξενοδοχεῖα. Εἶπα ἀφιλοξένους στέγας εἰς τὸν πληθυντικόν, διότι ὁ ξενίζων με εὐπατρίδης, ἐξασκῶν μετ' ἀπείρου εὐγενείας τὴν παροιμιώδη Σκωτικὴν φιλοξενίαν, δὲν ἠρέσθη νὰ με ὑποδεχθῇ εἰς τὴν ἑπαυλιν ὅπου τότε κατώκει, ἀλλὰ καὶ με συνάδουσιν εἰς διαφόρους τῶν ἐν Σκωτίᾳ ἰδιοκτησιῶν του, κειμένων εἰς ἀντίθετα τῆς χώρας ἄκρα. Τὸ ὄνομα τοῦ εὐγενοῦς τούτου Σκώτου δὲν εἶνε ἄγνωστον ἐνταῦθα. Πρὸ τινων ἐτῶν διήλθεν εἰς Ἀθήνας ὑλόκληρον χειμῶνα, εἶδει δὲ πολλὰ καὶ τὸ πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἐνδιαφέρον του. Ἀναχωρήσας, εἰδῶρσεν ὡς ἐνθύμημα τὰ χάλκινα ἀγάλ-

(1) Ἀνεγνώσθη ἐν τῇ Συνόδῳ Παρνασσῶν.

ματὰ τὰ κοσμοῦντα ἤδη τὴν ὠραιότεραν τῶν πλατειῶν μας. Ἀλλὰ καὶ μακρόθεν δὲν λησμονεῖ τὴν Ἑλλάδα. Γνωρίζει τὴν γλῶσσαν, τὴν ιστορίαν της, ἐνδιαφέρεται ἰδίως εἰς τὰς ποικιλίας φάσεις τοῦ χριστιανικοῦ Ἑλληνισμοῦ, μὴ ἀρκούμενος δὲ εἰς παθητικὴν, οὕτως εἰπεῖν, συμπάθειαν, συντελεῖ διὰ τοῦ κλάμου του πρὸς διάδοσιν μεταξὺ τῶν συμπατριωτῶν του εἰδήσεων περὶ τῆς μεσαιωνικῆς καὶ τῆς νεωτέρας ἡμῶν ἱστορίας. Ἀφοῦ δὲ εἶναι τόσον ἐντριβὴς περὶ τὰ καθ' ἡμᾶς, συμπεριαινετε πόσον γνωρίζει τὰ τῆς πατρίδος του καὶ πόσας εὐκαιρίας εἶχα νὰ ὠφελῶμαι ἐκ τῶν γνώσεων τοιοῦτου ὁδηγοῦ.

Ἡ ἑπαυλις ὅπου διέτριβε ὅτε κατὰ πρῶτον ὄν ἐπεσκέφθη, φέρει τὸ ὄνομα Dumfries house, καὶ τοῖς ἀρχοῦντος ἀπέχουσα τῆς ἡμιμόνου πόλεως· τοῦτο δὲ διότι ὁ κατὰ τὴν παρελθούσαν ἐκατονταετηρίδα οἰκοδομήσας τὴν ἑπαυλις, ἕκ μητρὸς οὗτος τοῦ πατρὸς του, ἔφερε τὸν τίτλον κόμητος τοῦ Dumfries· τὸν τίτλον τοῦτον φέρει τὴν σήμερον ὁ ἑπταετής πρωτότοκος υἱὸς τοῦ νῦν ἰδιοκτήτου. Ὡς γνωστόν, οἱ ἐπίδοχοι διάδοχοι τῶν εὐγενῶν τῆς Μεγάλῃς Βρετανίας φέρουν ἕνα τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν οἰκογένειαν τίτλων, τοὺς ὁποίους θὰ κληρονομήσωσιν (1). Οἱ δευτερότοκοι στεροῦνται παντὸς δικαιώματος καὶ ἐπὶ τῶν οἰκογενειακῶν τίτλων καὶ ἐπὶ τῆς πατρικῆς περιουσίας. Ὁ πρωτότοκος μόνος ἀπὸ

(1) Κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Σκωτίᾳ φεουδαλικὴν ἐθιμοτυπίαν, οἱ πρωτότοκοι υἱοὶ τῶν εὐγενῶν ὁματιμῶν ἔχουν κοινωνικῆς βαθμολογίας κατὰ ἕνα βαθμῶν κατωτέρω τοῦ πατρὸς των. Οὕτω ὁ πρωτότοκος υἱὸς δουκὸς ἔχει βαθμῶν μαρκησίου· προηγούμενος αὐτοῦ οἱ καθ' ἑαυτὸ μαρκήσιοι, ἀλλ' αὐτὸς προηγείται τῶν κομητῶν. Αἱ θυγατέρες πᾶσαι ἔχουν τοῦ πρωτότοκου υἱοῦ τὴν κοινωνικὴν βαθμολογίαν. Οἱ νεώτεροι υἱοὶ τῶν δουκῶν ἔρχονται μετὰ τοὺς κόμητας καὶ τοὺς πρωτότοκους υἱοὺς τῶν μαρκησίων, προηγούμενοι δὲ τῶν ὑποκόμητων. Οἱ δούκες, οἱ μαρκήσιοι καὶ οἱ κόμητες ἀποπέμνουν, κατὰ συνήθειαν ἀπαράβατον, εἰς τοὺς πρωτότοκους υἱοὺς των τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ φέρωσιν ἕνα τῶν οἰκογενειακῶν τίτλων εὐγενείας, κατ' ἐκλογὴν τοῦ πατρὸς. Ὁ τίτλος οὗτος μὴ ἀνήκων δεκαδικωτικῶς εἰς τοὺς υἱοὺς, ἐπικαλεῖται τίτλος *by courtesy*. ἀναγνωρίζεται δὲ ὑπὸ τοῦ νόμου εἰς δημόσια ἔγγραφα διὰ τῆς ἐξῆς περιφράσεως: ὁ δούκας (τὸ ὄνομα καὶ τὸ οἰκογενειακὸν ἐπώνυμον) κοινῶς ἐπικαλούμενος μαρκήσιος ἢ κόμης κλπ δεῖνα. Συνήθως ὁ τοιοῦτος τίτλος εἶναι κατὰ ἕνα βαθμῶν κατώτερος τοῦ πατρικοῦ τίτλου, ἀλλὰ δὲν ἐπιδρᾷ ὁ τίτλος ἐπὶ τῆς κοινωνικῆς βαθμολογίας. Οὕτω λ. γ. ὁ δούξ Northumberland μεταξὺ τῶν πολλῶν καὶ διαφόρων τίτλων του δὲν ἔχει τὸν τοῦ μαρκησίου, ὡστε ὁ πρωτότοκος υἱὸς του τίτλοφφρεῖται κόμης Percy, βαθμολογεῖται ὁμοίως μεταξὺ τῶν μαρκησίων, καθὼς υἱὸς δουκὸς. Αἱ θυγατέρες δουκῶν, μαρκησίων καὶ κομητῶν ἔχουν πᾶσαι τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ πρωτότασιν τοῦ ἑνὸς τῶν οἰκογενειακῶν ἐπωνύμων των τὸν τίτλον Lady, οἱ δὲ νεώτεροι υἱοὶ τῶν δουκῶν καὶ τῶν μαρκησίων φέρουν τὸν τίτλον Lord πρὸ τοῦ ὀνόματος καὶ τοῦ ἐπωνύμου των ἄνευ ἄλλου τίτλου εὐγενείας. Αἱ θυγατέρες καὶ οἱ νεώτεροι υἱοὶ τῶν εὐγενῶν τῶν ἔχοντων τίτλον κατώτερον τοῦ κόμητος, πρωτότασσαν ἄπλως τὸ ἐπίθετον ἐντομῶν, ἡτοιματῶν πρὸ τοῦ ὀνόματος καὶ τοῦ ἐπωνύμου των. Ἐξαιρετικῶς οἱ πρωτότοκοι υἱοὶ τῶν Σκωτῶν ὑποκομῆτων καὶ βαρόνων ἴδων ὁ τίτλος ἀνήχεται πρὸ τῆς Ἑνωτικῆς Σκωτίας καὶ Ἀγγλίας κατὰ τὸ 1707, ἐνομαζόμενοι *the Master of*... μετὰ τοῦ τίτλου τοῦ πατρὸς των.

πατρὸς εἰς υἱὸν παριστᾷ τὴν οἰκογένειαν. Αὐτὸς μόνος εἶναι ὁ κύριος καὶ τῶν τίτλων εὐγενείας καὶ τῆς ἰδιοκτησίας. Διὰ τῆς τοιαύτης συγκεντρώσεως τῆς ἐπὶ γενεᾷ ἐπιπωρευθείσης περιουσίας ἐσχηματίσθησαν οἱ μεγάλοι καὶ ἰσχυροὶ τῆς χώρας ἐκείνης οἰκοί. Τὰ ἀπέραντα κτήματα, τὰ μεγάλα εἰσοδήματα, τὰ φεουδαλικά προνόμια, αἱ ἱστορικαὶ παραδόσεις καὶ ἡ προγονικὴ εὐκλεία τῶν τοιοῦτων ἀρχόντων τοὺς ἀποκαθίστασσαν ἰσους ἡγεμόνων, εὐτυχεστέρους δὲ αὐτῶν καθόσον τὰ μεγαλεῖα των εἶνε ἀπῆλλαγμένα τῆς εὐθύνης τοῦ κυβερνᾶν καὶ τοῦ ἐνδεχομένου κινδύνου ἐκθρονίσεως, τοῦτο τοῦλάχιστον ἐνόσφ διέπουν τὴν Μεγάλῃν Βρετανίαν οἱ θεσμοὶ εἰς τοὺς ὁποίους ὀφείλει τὴν προϋσαν εὐμερίαν της.

Ἡ ἰδιοκτησία ἡ ἀνήκουσα εἰς τὸν τίτλον τῶν κομητῶν τοῦ Dumfries, μὲ τὸ ἀρχοντικὸν μέγαρον ἐν τῇ μέσῃ ἀνθῶνων περιβαλλομένων ὑπὸ δασῶν πευκῶν, μὲ τὸν ποταμὸν τὸν διατρέχοντα τοὺς πέραν τοῦ δάσους λιμῶνας, μὲ τὰ προσοδοφόρα τῆς ἀγροκῆπια καὶ τὰ οὐχ ἦττον προσοδοφόρα μεταλλεῖα, ἔχει αὐτὴ καὶ μόνη ὅπως ἐξασφαλίσῃ τὴν εὐπορίαν παντὸς πανταχοῦ εὐγενοῦς οἴκου. Τὴν ἐνεϊρήνη ἐπὶ γενεᾷ ἀπόλαυσαν τῶν ἀγαθῶν της μαρτυροῦν καὶ τὸ ὕψος τῶν ἀρχαίων δένδρων περὶ τὴν οἰκίαν, καὶ ἐντὸς αὐτῆς τὰ πολύτιμα προγονικὰ κειμήλια. Πόσοι κατὰ διαδοχὴν ἐκεῖ ἐφύτευσαν δένδρα ἢ ἐστόλισαν τὴν οἰκίαν, συναισθανόμενοι ὅτι πᾶσα προσθήκη θὰ μεταβιβάσθῃ ἀνέπαφος ἀπὸ γενεᾷ εἰς γενεάν. Ὁ φέρων τὸν τίτλον ἀποθνήσκει, ἀλλὰ ἔξ ἡ τίτλος, ὁ δὲ οἶκος συνεχίζεται ἀνευ διακοπῆς. Ἐὰν ἡ κατ' εὐθείαν γραμμὴ ἐκλείψῃ, τὸ ἀξίωμα, τὸ ὄνομα, αἱ παραδόσεις καὶ ὁ πλοῦτος τοῦ οἴκου μεταβιβάζονται εἰς συγγενεὶς ἐκ πλαγίου, διακρινόμενος τὴν ὑπαρξίν του καὶ τηροῦντας τὴν μνήμην του. Ὁ τελευταῖος κόμης τοῦ Dumfries ἀπέθανεν ἀκλήρος, ἀλλ' ὁ τίτλος του διατηρεῖται καὶ ἡ οἰκία του φέρει τὸ ὄνομα του. Τοὺς τοίχους τῆς αἰθούσης της κομοῦν εἰσέτι οἱ βαρύτεροι κεντητοὶ τάπητες τοὺς ὁποίους ἐδώρησεν εἰς ἕνα τῶν συγγενῶν του ὁ Ἰακὸς Λοδοβίκος τῆς Γαλλίας. Ἦτο προσευτὴς οὗτος τῆς Ἀγγλίας εἰς Παρισίους, εἰς αὐτὸν δὲ ἀνάγεται τὸ ἀνέκδοτον τὸ ὁποῖον ἐνθυμείσθαι ἴσως. Ὁ ἐπὶ μεγαλοπρεπείᾳ καὶ εὐγενείᾳ διαπρέπων Λοδοβίκος, ἐνὸς ἡτοιμαζέτο νὰ ἐξέλθῃ εἰς περιπάτου, στραφείς πρὸς τὸν συνοδούμενον αὐτὸν λόρδον τὸν προσεκάλεσε διὰ νεύματος ν' ἀναβῇ πρῶτος εἰς τὴν ἀμαξίαν. Ὁ λόρδος, μετὰ τὴν προσήκουσαν ὑπόκλισιν, ἀνέβη πρῶτος εἰς τὴν βασιλικὴν ἀμαξίαν, πρὸς ἐκπληξίν ἀκραν καὶ ταραχὴν τῶν αὐλικῶν. Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς τοὺς καθησύχασε καὶ τοὺς ἔδωκεν ἐν μάθημα, παρατηρήσας ὅτι ἡ ἀληθὴς πρὸς ἀνωτέρους εὐγένεια εἶναι ἡ ὑπακοή.

Ἡ οἰκία τῶν μεγάλων δένδρων, οἱ τερπνοὶ περιπατοὶ ὑπὸ τὰς δειροστοιχίας τοῦ δάσους ἢ εἰς τοὺς χλοερῶς λιμῶνας παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ, ἢ ἀπόλαυσιν τῆς ἐξοχικῆς ἡσυχίας μακρόν τῆς βοῆς τῶν πόλεων, αἱ εὐχάριστοι συνομιλῖαι τὸ ἐσπέρας περὶ τὴν ἐστίαν, τῆς ὁποίας ἡ πυρὰ δὲν ἦτο διόλου δυσάρετος εἰς τὰ μέσα τοῦ Ἰουλίου, τὰ πάντα συντελοῦν εἰς τὸ ν' ἀποκαθίστῶσιν εὐάρεστον τὴν διαμονὴν μου εἰς τὴν ἑπαυλις ἐκείνην. Ἀλλ' ἡ ξενίζων με ἤθελε νὰ μοῦ δείξῃ πῶς ἔξω οἱ ἀρχόντες τῆς πατρίδος του τὸν παλαιὸν κειράν, ἀφοῦ εἶδα τὰς ἀνέσεις καὶ τὰς ἀπολαύσεις τοῦ σημερινοῦ των βίου. Εὐγνωμόνως ἀπεδέχθην τὴν πρότασιν του καὶ μετέβημεν διὰ τοῦ σιδηροδρόμου εἰς ἄλλαν ἰδιοκτησίαν του κειμένην εἰς τὴν δυτικωμισμηθρινὴν ἀκρὰν τῆς Σκωτίας. Ἡ ἀπόστασις δὲν ἦτο μεγάλη καὶ θὰ τὴν διετρέχον ἐντὸς δύο ἢ τριῶν ὡρῶν ἀντὶ ἐξ, εἰάν ἡ σιδηροδρομικὴ ταχύτης ἦτο ἡσὴ ἢ μεταξὺ Γλασκώθης καὶ Λονδίνου. Ἀλλ' εἰς τὴν Σκωτίαν, καθὼς εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν Γαλλίαν, ἡ ταχύτης καὶ ἡ ἀκρίβεια περιορίζονται εἰς μόνην τὴν μεταξύ τῶν μεγάλων κέντρων συγκοινωνίαν. Παλλὰς περιπέμων εἰς τοὺς σταθμούς τὴν ἀμαξοστοιχίαν, ἡ ὁποία δὲν ἤρχετο, ἐθαύμασα τὴν ὑπομονὴν τῶν Σκωτῶν. Ἀνελογίζομαι μὲ πόσῃ ζωηρότητα ἡμεῖς, οἱ ἀπαιτητικώτεροι τῶν ἀνθρώπων, διαμαρτυροῦμεθα κατὰ τῆς ἐλαχίστης ἀταξίας τῶν μικρῶν σιδηροδρομίων, τοὺς ὁποίους μάλιστα ἀπεκητήσαμεν. Καὶ ὁ Σκώτος, ὑποθέτω, ἀνυπομονεῖ, ἀλλὰ δὲν τὸ ἀποδεικνύει. Δὲν ἀρέσκειται καθὼς ἡμεῖς εἰς περιττὰς ἐκδηλώσεις. Ἐν γένει σιωπηλός, ἀποφεύγει τὸν θόρυβον. Καὶ τὰ παιδία ἐκεῖ παίζον ἀνευ βοῆς. Ἐνθυμοῦμαι, εἰς ἕνα τῶν σταθμῶν ὅπου εἶχα νὰ περιμένω, διεσκέδαζα παρτηρῶν ἐπὶ ὡραν πολλὴν νεανίσκων παίζοντα μὲ τὸν σκύλον του. Ὁ σκύλος ἐπήδα, ἔφευγε, ἤρχετο, ἐγαύγιζε. Ὁ νεὸς ἔτρεχε κατόπιν του, τὸν ἐπειραζε, ἐμειδία, ἀλλὰ δὲν ἤκουσα τὴν φωνὴν του. Ἐφάνταζομαι τοὺς γέλωτας, τὰς κραυγὰς καὶ τὰ ἐπιφωνήματά του εἰάν ἦτο συμπατριώτης μου.

Ἡ ἰδιοκτησία εἰς τὴν ὁποίαν μετέβημεν περιήλθε καὶ αὕτη εἰς τὸν νῦν ἀταχὸν της ἐκ κληρονομίας. Καίτοι εἰς τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Galway, ἢ Γαλιθιδίας κατὰ τὴν ἐκλατινισθεῖσαν ὀνομασίαν της. Κόσμος εὐρὺς τὴν χωρίζει ἀπὸ τὴν ἀντικρὰ παραλίαν τῆς Ἀγγλίας, ἀπὸ δὲ τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου σερὰ λόφων, τῶν Ghenvols, διευθυνομένη βορειανατολικῶς συναποτελεῖ τὸ μεταξύ τῶν δύο χωρῶν σύνορον. Ἡ Γαλιθιδία αὕτη ἐφημιζέτο ἄλλοτε διὰ τοὺς μικροὺς ἴππους της. Σήμερον τρέφει μαύρους βόας καὶ πρόβατα, δηλαδὴ οἱ κάτοικοι της καταγίνονται εἰς κτη-

νοτροφίαν, διότι ἡ γῆ, πτωχὴ ἐν γένει, δὲν ἐπιτρέπει τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γεωργίας. Ἰδίως ἐκεῖ ὅπου κείται ἡ ἑπαυλις τοῦ Mochrum, ἡ χέρσος γῆ φαίνεται ἀνεπίδεκτος καλλιέργειας. Ἄλλοτε δάση ἐκαλυπτον τὴν ἐκτασιν ἐκείνην ἤδη τὰ δάση ἐξηφανίσθησαν, ἀλλ' ἀφήκαν εἰς τὸ ἔδαφος ὠθησαυρὸν κεκρυμμένον, τὴν ἵλιν (tourbe) ἣτις ξηρανομένη χρησιμοποιεῖται ὡς καύσιμος ὕλη.

Ἡ γυμνὴ πεδιάς περικυκλοῦται ἀπὸ βουνα τῶν ὁποίων ἡ ἀπόστασις φαίνεται μεγαλειότερα διὰ μέσου τῆς ἐπικρατούσης συνήθως ὀμίχλης. Ἡ σιωπὴ καὶ ἡ ἡσυχία τῆς χέρσου καὶ ἀκατοικήτου πεδιάδος τὴν ὁποίαν διήλθομεν ἀπὸ τὸν σταθμὸν ἕως εἰς τὴν ἑπαυλις, ἢ διαφορὰ μεταξύ τῆς ἐνταῦθα φύσεως καὶ τῆς ἡμέρου, εὐφόρου καὶ πλουσίας γῆς ὑπόθεν ἤρχόμεθα, τὰ πάντα ἐπρόξενον βαθεῖαν ἐντύπωσιν. Τῶν χειμῶνα, ὅτε ὁ παγετώδης ἀνεμος συρίζει ἀνεμόπιδιστος ἐπὶ τῶν θάμνων, ὅποτε τὰ νέφη μαυρίζουν τὸν δρίζοντα, ἢ δὲ βροχὴ καὶ ἡ γιῶν ἐπιτείνου τὴν συνήθη ὀμίχλην, ἡ ἔρημος ἐκείνη θὰ εἶναι ἀληθῶς ἀγρία. Ἀλλὰ τὴν θερινὴν ἐσπέραν ὅτε τὴν διηρησμένη, ὁ δῦαν ἥλιος ἐφώτιζε τοὺς πρᾶσινοὺς θάμνους, ὑπὸ δὲ τὴν πνοὴν ἐλαφροῦ ἀνέμου ἐκυμαίνετο ὡς ἀρκρὸς ὁ βάλυβαξ ἀπέριον ἀγρίων ἀνθῶν, (βάλυβαξ ὁμοῦς τὸν ὁποῖον ἡ ἐπιστήμη δὲν κατώρθωσεν εἰσεῖν νὰ ὑποβάλῃ εἰς κλώσιμον), καὶ αἱ μικραὶ λίμναι, αἱ ποικίλλουσαι τὴν ἀποψιν τῆς πεδιάδος, ἐπεδεικνύον ἐπὶ τῶν γαλκῶν νερῶν των τοὺς μεγάλους λευκοὺς δίσκους τῶν ἀνθῶν των.

Ἡ οἰκία ὅπου περὶ τὴν δειλήν ἐφθάσαμεν συναρμολογεῖται πρὸς τὴν γενικὴν τῆς χώρας ἀποψιν. Οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν πρὸς τὴν μεγαλοπρέπειαν τοῦ μεγάρου ὑπόθεν τὸ πρῶτον ἀνεχωρήσαμεν. Εἶναι οἰκοδόμημα ἄλλης ἐποχῆς, τῆς ἐποχῆς ὅποτε αἱ κατοικίαι ἦσαν ἀληθῆ φρούρια, ἢ δὲ ζωὴ δὲν ἦτο ἀπόλαυσις ἀλλὰ διαρκῆς πάλη.

Μέχρι τοῦ 18ου αἰῶνος καὶ ἕως εἰς τὰ τέλη αὐτοῦ, ἦτο προβληματικὴ εἰς Σκωτίαν ἡ ἀσφάλεια τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἰδιοκτησίας. Χάρην ἀμοιβαίας ὑπερασπίσεως, οἱ εὐγενεῖς συνεμάχουν ἀναμεταξύ των κατὰ οἰκογενεῖας ἢ περιφερείας. Οἱ ἰσχυρότεροι ὑπεχρεοῦντο νὰ ὑπερασπίζωνται τοὺς ἀσθενεστέρους, οὗτοι δὲ συσπειρούμενοι ὑπὸ τὸν ἀρχηγὸν ἀπετίλουν τὴν δύναμίν του. Ἡ χώρα ὅλη διενέμετο εἰς τοιαύτας σφείρας, εὐρισκομένης εἰς διηνεκὴ ἀλληλομαχίαν. Ἐν ἐκλείπει ἰσχυρὰς κεντρικῆς ἀρχῆς, οὐδεμίαν ἐγγύησιν ὑπῆρχε περὶ ἀμερολήπτου ἀπονομῆς τῆς δικαιοσύνης. Κατὰ τὸ 1593 ὁ τότε ἀρχὼν τοῦ Mochrum, προσκληθεὶς ὅπως δώσῃ λόγον διὰ φόνον διαπραχθέντα ὑπὸ ἐξαδέλφου του, μεταβαίνει εἰς Ἐδιμβούργον συνοδούμενος ὑπὸ δυ-

νάμεως ισχυράς εκ συγγενών και γειτόνων του, δυνάμειωσ ικανής όπως κλήθι υπέρ αυτού ή πλάστιγγή της δικαιοσύνης. Έννοείται ότι επρόκειτο περί του φόνου εύγενοῦς. Απέναντι των μη εύγε- νών, τήν δικαιοσύνην εξέσκαυον οι άρχοντες αυτοί. Έκαστος βαρύνος είχε τό δικαίωμα του να καταδικάσθι μέχρι και της ποινής θανάτου τους υπό τήν δικαιοδοσίαν του έγκληματίας. Μεταξύ δέ των έγκλημάτων σπουδαίαν κατείχε θέσιν και ή μαγεία. Τους μάγους και γόητας κατε- δίωκον άπνηώς και ή πολιτεία και ή εκκλησία. Τάς περί τούτου παραδόσεις της Καθολικής Έκ- κλησίας περιλάθον οι Διαμαρτυρούμενοι. Μία των πρώτων γνωστών πράξεων της άναμορφω- θείσης Σκωτικής Έκκλησίας ήτο κατά τό 1563 ή διαγωγή τεσσάρων γυναικῶν κατηγορουμένων επί μαγείας. Η πίστις εις τήν δύναμιν της μαγείας δέν εξέλιπεν εισέτι ήλοσχερώς εις τήν Σκωτίαν. Δέν καταδιώκονται πλέον οι μάγοι ούτε καίν- ται, αλλά μεταξύ του λαού διασώζεται εισέτι ή φόβος των και πιστεύεται ή ύπαρξις των.

Τό όνομα της οικίας εκείνης μρτυρεί αυτό και μόνον τήν αρχαιότητά της όνομάζεται αή παλαιά κατοικία του Μόχρωμ (The old place of Mochrum). Συνίσταται εκ δύο χωριστών οικο- δομῶν συνανουμένων διά στενής θολωτής στοάς. Η μικρότερα και άρχαιότερα των δύο εκτίσθη κατά τόν 13ον ή τόν 14ον αιώνα. Είνε άληθές φρούριον, όχυρόν, τετράγωνον και μικρόν, όποια ήσαν κατ' εκείνην τήν εποχήν αι κατοικίαι των Σκωτων άρχόντων. Είς έκαστον πάτωμα ανά έν δωμάτιον, χωριζόμενον εις δύο διαμερίσματα. Διά των στενῶν θυρῶν κύπτων μόνον δύναται τις να διέλθι. Η έλικσιδής κλιμαξί είναι ως κλιμαξί κωδωνοστασίου. Τά παράθυρα είναι μι- κροί όπαι έντός του παχυτάτου τοίχου. Είς τό δεύτερον πάτωμα επαλξίς άπολήγουσα εκατέ- ρωθεν εις κυκλοτερείς εξώστας περιζώνει τόν πύργον. Ο βίος έντός αυτού δέν θά ήτο θεβαίως άυστος. Υπό τήν σκιάν του ύπήρχον ίσως τα- πεινότεραι καλύβαι, των όποιων οι κάτοικοι κα- τέφευγον έντός του πύργου εις ώραν κινδύνου. Βραδύτερον, κατά τόν 18ον αιώνα, άνηγήρη ή δευτέρα ευρυχωρότερα οικία. Αλλά και εκ των διαστάσεων αυτής φαίνεται ότι οι εύγενείς Σκῶ- τοι εξηκολούθουν και τότε διακρίνοντες επί άν- δρείς μάλλον ή επί πλούτω. Αμφότεραι αι οικοδομαί ήσαν ήρειπωμένοι ότε περιήλθον εις τήν κατοχήν του νῦν ιδιοκτήτου. Επί δύο σχε- δόν εκατονταετηρίδας έμειναν άκατοικητοι. Λέ- γεται ότι τό τελευταίος κάτοικός των, άποθανών τό 1716, ήτο τόσον μεγαλόσωμος, ώστε δέν ήτο δυνατόν να εξέλθι τό φέρετρόν του εκ των στενῶν θυρῶν, ούτε εκ των στενωτέρων παρ- άθῶρων της διπλής οικίας του, ώστε έδέησε να κρημνισθί ή τοίχος όπως γείνη ή έκφορά. Ο

παρών ιδιοκτήτης άνακαινισε και τάς δύο οικο- δομάς. Δέν μετεβλήθη ούτε ή έξωτερική άπο- φεις ούτε ή έξωτερική διαίρεσις των, άλλ' έντός του άρχαίου πύργου του 13ου αιώνος, του όποιου μόνου συνεπληρώθη ήδη ή άνακαινισίς, εισή- χθησαν αι άνέσεις πάσαι του 19ου αιώνος. Και όμως τήν νύκτα, ότε εξηπλώθη επί της μαλακής κλίνης έντός του θολωτού δωματίου, έκυριεύθη υπό των άναμνήσεων του παρελθόντος. Άνελογίζομην ότι εις τό δωμάτιόν μου έκοι- μῶντο οι σύγχρονοι των Κομνηνῶν και των Πα- λαιολόγων. Διά της φαντασίας μεταφερόμην όπισω εις τόν μεσαιώνα, και υπό τήν λάμψιν της καιούσης άρχαίας έστίας, τά φορέματα τά όποια εξέδύθη διά να κοιμηθῶ μετεβάλλοντο εις αι- δηράν πανοπλίαν. Τό πρώι, ότε διά του στενοῦ παραθύρου, τόσον στενοῦ, ώστε άμφιβάλλω αν ή μεγαλόσωμος άρχων του 1716 ήδύνατο και ζωντανός να διέλθι εκείθεν, ότε διά του στενοῦ παραθύρου εξέλθω εις τήν στενήν επαλξιν, ή θία εκείθεν δέν ήτο τοιαύτη ώστε να μέ μετα- φέρη άμέσως εκ των μεσαιωνικῶν όνειρων εις τήν σύγχρονον εποχήν. Ούτε καλλιεργημένοι άγροί, ούτε στοίβαι ξηροῦ χόρτου, ούτε έπαύσεις ά- γροτικάι, ή καπνοδόχοι έργοστασίων, ή στόμια μεταλλείων. Μόνον ή περί τήν οικίαν κήπος και αι νεάι φυτείαί έμαρτύρουν τήν παρουσίαν του ανθρώπου και του πολιτισμοῦ τήν επίδρασιν. Πέραν αυτών ή έλώθης έρμος παιδιάς και οι άκκαλλέρητοι λόφοι. Ένώπιόν μου ήπλοῦτο γα- ληνιαία ή ώραία λίμνη του Μόχρωμ. Μικρά δεινρόφυτα νησιδία ποικίλλουν μέ τό βαθύ πρά- σινον χρώμά των τά γαλανά νερά, έντός των όποιων κατοπτρίζονται. Τά μικρότερα των νη- σιδίων ιδιοποιήθησαν άποικίαί θαλασσίων πτη- νῶν. Η θάλασσα δέν άπέχει πολύ, αλλά κρύ- πτουν τήν θέαν της οι μεσολαβούντες λόφοι. Επί της λίμνης εύρίσκουν άσυλον τά θαλάσσια πτηνά, και φέρουν τήν χάριν της ζωής εις τήν έπικρα- τοῦσαν εκεί έρημίαν. Έκαστον γένος πτηνῶν έχει τό νησιδίόν του· έδῶ γλάροι, παρέκει χει- λιθόνες θαλάσσιαι. Αμα ή παρουσία ανθρώπων εις τήν άκτήν διαταράξη τήν ήσυχίαν των, πτοῦνται αι χειλιθόνες και πετοῦν περί τάς φω- λείας των· οι δέ γλάροι, σχίζοντες κυκλοτερές τόν άέρα υπεράνω του έχθροῦ, μεταδίδουν διά των κρωγμῶν των τάς δεούσας πληροφορίας εις τήν νήσόν των, μέχρις οὔ, πεισθέντες ότι δέν έπικείται κίνδυνος έπιστρέψωσι και αυτοί εις τήν φωλεάν. Αλλα δέ πτηνά μεγαλείτερα, κατοικοῦντα εις παρακειμένην λίμνην, διατρέ- χουν μέ τάς βρειάς των πτέρυγας τό μεταξύ των λιμνῶν και της θαλάσσης διάστημα.

Χάρις εις τό άγνωνον του έδάφους διετηρή- θησαν εις τήν πεδιάδα και τους περίξ λόφους ίχνη των άρχαίων της χώρας κατοίκων. Τό ά-

ροτρον δέν ίσπέδωσε τους τάφους, ούτε νεάι οικοδομαί εξηφάνισαν τά προϊστορικά όχυρώμα- τα. Πολλάγοῦ σωροί λίθων όγκωδῶν μένουσ εισέ- τι, ως μνημόσυνα ήρώων άναώνων υπ'αυτούς τους σωρούς ταφέντων. Οτι δέν έστήθησαν τυ- χαίως και άνευ σκοποῦ άποδεικνύεται εκ αυτής της τοποθεσίας των. Είδα τοιοῦτον τάφον επί της κορυφής του ύψηλοτέρου και άποτομωτέρου εκεί λόφου, όπου οι λίθοι μετά κόπου εκείθεν μετεφέρθησαν. Εκ της κορυφής εκείνης φαίνον- ται της άπέναντι Αγγλίας τά όρη, και τά άπέ- χοντα βουνά της Ιρλανδίας, έν τῷ μέσῳ δέ του πελάγους, εις ίσην άπόστασιν εκ της Αγ- γλίας, της Σκωτίας και της Ιρλανδίας, ή πε- ριεργος νήσος του Man, ή όποια διατηρεῖ τήν Κελτικὴν της γλώσσαν και τήν τοπικήν αυτοδι- οικησίαν της υπό τήν έπικυριαρχίαν της Αγγλίας.

Επί της κορυφής άλλου λόφου σώζονται τά ίχνη κυκλοτεροῦς όχυρώματος. Εκείθεν οι ιθα- γενείς κατώπτειον τήν περίξ χώραν και τήν θάλασσαν προς πρόληψιν αίνωνιδίων έχθρικῶν επι- θέσεων, και κατέφευγον εκεί εις ώραν κινδύνου εκ των υπό τά δάση ή επί των λιμνῶν συνοικι- σμῶν των. Υπάρχουσι τεκμήρια μαρτυροῦντα ότι αι μικροί νήσοι της λίμνης του Μόχρωμ κατοικοῦντο υπό των προϊστορικῶν κατοίκων της Γαλβιδίας. Μία των νήσων συνείχετο μέ τήν όχθην της λίμνης διά πόρου καλυπτομένου από τά νερά, σώζομένου δέ εισέτι. Η ύποθρύ- χιος αὔτη όδός δέν συνδέει δι' εύθείας γραμμής τήν όχθην και τήν νήσον. Είς τό μέσον περίπου της λίμνης στρέφεται διά μίαν προς τά δεξιὰ, μετά τινα δέ βήματα επαναλαμβάνει τήν προς τήν λίμνην διεύθυνσιν. Οποτε ή μη γνωρίζων τό μυστικόν, προχωρῶν έβουλίετο έντός της λίμνης. Η προφύλαξις όμως δέν ήτο ως φαίνεται έπαρ- κής, όθεν τά επί των λόφων όχυρώματα (1) "Οτι δέ ήσαν τά τοιαῦτα όχυρώματα κατα- σκευάσματα των ιθαγενῶν, φαίνεται εκ του κυ- κλοτεροῦς σχήματός των. Τά Ρωμαϊκά στρατό- πεδα ήσαν τετράγωνα, εκειντο δέ συνήθως εις πεδινά μέρη, όχι επί των ύψωμάτων. Είς οὔδε- μίαν δέ χώραν σώζονται τόσα σχετικῶς ίχνη Ρωμαϊκῶν όχυρωμάτων, όσα έν Σκωτίῳ.

Οι Ρωμαίοι, άφοῦ κατέκτησαν τό μεσημ- βρινόν της Μεγάλης Βρεττανίας, εισέβαλον εις τό βορειον αυτής, τήν Καληδονίαν, κατά τό έτος 80 μ. Χ. Τά πολλά στρατόπεδα των και

τό τείχος τό όποιον βραδύτερον ήγειρεν ή Α- δρικνός, εις τό σημερινά περίπου σύνορα Σκω- τίας και Αγγλίας, μαρτυροῦν τήν μακράν και πεισματώδη των ιθαγενῶν άντίστασιν. Παρε- κτός της άντιστάσεως των κατοίκων, άπησχό- λησαν ένίοτε τήν Ρώμην εκει άνταρταίαι στρα- τιωτικάι. Μία εκ αυτών προεκάλεσε τήν εις Σκωτίαν άποστολήν του πατρος του Μεγάλου Κωνσταντίνου, Κωνσταντιου του Χλωροῦ. Η νεώτερα κριτική άνεσκεύασε τήν ιστορικὴν δο- ξασίαν καθ' ήν ή Μέγας Κωνσταντίνος έγεννήθη εις Έβόρακον, όχι μακράν των Σκωτικῶν συνό- ρων. Αλλ' όπωςδήποτε, αι λεγεώνες της Με- γάλης Βρεττανίας ύποστήριζαν αυτών πρώται, ότε άνηγορεύθη αυτοκράτωρ, τό δέ όνομά του έμεινε πάντοτε προσφιλές εις Σκωτίαν. Περι τό 407 μ. Χ. εις στρατηγός Ρωμαίος, φέρων τό όνομα τοῦτο, άνεκρηύχθη εκει Καίσαρ, ή δι' έπιτυχία του άπεδίδετο εις τό ότι όνομάζετο Κωνσταντίνος Αλλά θελήσας να καθυποτάξη δλόκληρον τό Ρωμαϊκόν κράτος ενικήθη και κατεστράφη Έκτοτε δέ, επί Όνωριου, διακό- πτεται ή σχέσις μεταξύ Μεγάλης Βρεττανίας και Ρώμης.

Μετά τήν άναχώρησιν των Ρωμαίων εκ της Μ. Βρεττανίας περί τό 407 μ. Χ. έπέρχεται σκότος βαθύ. Η ιστορία σιαπῆ. ή ποιήσις δέ μόνη τολμά να τήν άναπληρώσῃ, χωρίς όμως να βασιζέται επί σπουδαίων ύποστάσεων. Υ- πάρχουν δύο πηγαί τοιοῦτων ποιητικῶν παρα- δόσεων. Έν πρώτοις, ή κύκλος των λεγομένων Αρθουρικῶν ποιημάτων. Και αν όμως παρα- δεχθῶμεν ως γεγονός ιστορικόν τήν ύπαρξιν του βασιλέως Αρθούρου, τά μεσαιωνικά ποιήματα τά όποια άνάγονται εις αυτόν και εις τους περί αυτόν ήρωας, παριστοῦν εποχήν ήπποτισμοῦ φεουδαλικοῦ, όποιος δέν ύπήρχεν εισέτι όπότε ύποτίθεται ότι έζη ή Αρθούρος. Οποτε, άνεξ- αρτήτως του μυθικοῦ χαρακτήρος των προσώ- πων και των συμβάντων, τά παριστανόμενα εις τά ποιήματα εκείνα ήθη και έθιμα είναι προφανής άναχρονισμός. Αλλως δέ, έκαστον των Κελτικῶν φύλων ιδιοποιείται τάς Αρθουρι- κάς παραδόσεις. Δύσκολον να περιορισθί εις Σκωτίαν ή σκηνή των.

Αλλη πηγή, άποκλειστικῶς αὔτη Σκωτική αλλά κύρους όχι ασφαλτέρου, είναι τά Όσ- σιανικά ποιήματα. Τινά εκ αυτών έγειναν γνω- στά ένταῦθα δι' έπιτυχῶν έμμέτρων μεταφρά- σεων. Η ιστορία των ποιημάτων τούτων είναι όπωςδὺν περίεργος. Περι τό 1770 ή Σκωτος Μασφιεσσ έδημοσίευεν α άποσπάσματα τινα άρχαίας ποιήσεως συλλεγέντα εις τήν Βόρειον Σκωτίαν. Τα άποσπάσματα ταῦτα έπροξένη- σαν έντύπωσιν εις Σκωτίαν, και οι θαυμασται των παρεκίνησαν τόν μεταφραστήν να συλλέξῃ

(1) Του όχυρώματος τούτου οι λίθοι συνέχονται οὐχι δι' άπέσπου αλλά διά του πυρός. Οι χωρικοί όνομάζουν τά σωζόμενα ίχνη τοιοῦτων όχυρωμάτων «καμμένας πέτρας», burnt stones λέγονται δέ και υλώμενα φρούρια. vitified forts, ως εκ της άλλοιότητος των λίθων εις υλώδη σχεδόν όλην. "Οι δέ ή τοιαῦτη διά του πυρός συγκόλλησις δέν είναι άποτέλεσμα τυχαίας πυρκαϊάς, μαρτυρεῖται, εκεις άλλων, και εκ του μεγάλου σχετικῶς αριθμοῦ των τοιοῦτων κειψάνων του παρελθόντος.

και ἄλλα. Τότε ἐπηκολούθησεν ἡ δημοσίευσίς τῆς εἰς τὸ πεζὸν Ἀγγλικῆς μεταφράσεως ὁλοκλήρου τοῦ κύκλου τῶν Ὀσσιανικῶν ποιημάτων. Τὸ πρωτότυπον ὁμῶς οὐδεὶς ποτε εἶδε, καὶ τοῦτο ἐνίσχυσε τὴν κατακραυγὴν τῶν θεωρούντων τὰ ἀρχαῖα δῆθεν ἐκείνα Σκωτικὰ ποιήματα ὡς πλαστά. Ἀληθῶς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Macpherson εὐρέθη μεταξύ τῶν ἐγγράφων του κείμενόν τι εἰς τὴν Κελτικὴν, εἰς Κελτικὴν ὁμῶς σύγγραφον, ὅχι τὴν ἀρχαίαν Γαελικὴν. Τὴν σήμερον ἡ ἐπικρατούσα γνώμη εἶναι ὅτι τὰ λεγόμενα Ὀσσιανικὰ ποιήματα βασιζονται ἐν μέρει ἐπὶ ἀρχαίων τυπικῶν παραδόσεων, ἀλλ' εἶναι πρᾶγματι προϊόν τῆς φαντασίας τοῦ Macpherson. Ὁ γενόμενος ὁμῶς περὶ αὐτὰ κρότος ἐπέσυρε τὴν προσοχὴν τοῦ ἐπιστημονικοῦ κόσμου εἰς τὴν ἀγνωστον ἐτι ἐποχὴν ἐκείνην τῆς Σκωτικῆς ἱστορίας. Ὅπως δὴ ποτε, τὰ ποιήματα τὰ ἀναγόμενα εἰς τοὺς μυθικοὺς ἐκείνους βασιλεῖς, τὸν Ὀσσιανικὸν Φίγγαλ ἐξ ἑνὸς καὶ τὸν Ἀρθούρον ἐξ ἄλλου, ἐπιρρίπτουν ἀμυδρόν τι φῶς εἰς τὸ χάος τὸ ὁποῖον ἐπηκολούθησε τὴν Ῥωμαϊκὴν κατάκτησιν καὶ εἰς τὴν ζύμωσιν τῶν διαφόρων στοιχείων, ἐκ τῶν ὁποίων ἐπῆλθε βαθμηδὸν ὁ σχηματισμὸς τῆς Σκωτίας καὶ τῆς Ἀγγλίας τῶν μεταγενεστέρων χρόνων.

Καθὼς γνωρίζετε, τὴν Ἑυρωπαϊκὴν ἥπειρον κατέκλυσαν διαδοχικῶς διάφορα φύλα τῆς μεγάλης Ἀσιατικῆς οἰκογενείας, εἰς τὴν ὁποίαν ἐδόθη χάριν εὐκολίας ἡ συνοπτικὴ ἐπωνυμία τῶν Ἀρίων. Ἐκ τῆς οἰκογενείας ταύτης οἱ πρῶτοι εἰσβαλόντες μέχρι τῶν δυτικῶν παραλίων τῆς Ἑυρώπης ἦσαν οἱ Κελτοί. Δὲν εἶναι ἀκριβῶς γνωστὸν τίνας ἦσαν οἱ ὑπὸ τῶν Κελτῶν διωχθέντες ἢ ἀπορροφηθέντες κάτοικοι· ἀλλ' ὡς ἐσχάτον λείψανόν των δύναται μετ' ἀσφαλείας νὰ θεωρηθῶσιν ἐξ ἑνὸς μὲν οἱ περισσώθεντες εἰς τὰ ἄκρα τῆς Βαλτικῆς Φίνος, καὶ ἐξ ἄλλου οἱ Βάσκιαι τῶν Πυρηναίων. Ἐπὶ Ῥωμαίων, τὸ πλεῖστον τῆς βορειοδυτικῆς Ἑυρώπης κατέϊχον οἱ Κελτοί. Ἡ Γαλλία, ἡ Μεγάλη Βρετανία καὶ ἡ Ἰρλανδία ἦσαν κατ' ἐξοχὴν χώραι Κελτικαί. Ἀλλὰ, μετὰ τὴν ἐξασθένεισιν τῆς Ῥωμαϊκῆς παντοκρατορίας, οἱ Κελτοὶ ἐπάθον ὅτι καὶ οἱ πρὸ αὐτῶν κάτοικοι τῶν μερῶν ἐκείνων. Αἱ Τευτονικαὶ εἰσβολαὶ τοὺς περιώρισαν εἰς τὰ δυτικώτερα ἄκρα τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Μεγάλης Βρετανίας. Εἰς τὴν νῆσον ταύτην ἡ ὑποχώρησις τῶν Κελτῶν ἐγένετο βαθμιαία. Ἐπὶ Θεοδοσίου, περὶ τὰ 500 μ. Χ., μόνη ἡ ἀνατολικομεσημβρινή ἄκρα τῆς κατέϊχετο ὑπὸ Σαξόνων. Μετὰ δύο αἰῶνας, μόνη ἡ πρὸς δυσμὰς Ἀγγλία, καὶ τὸ πλεῖστον τῆς βορειοδυτικῆς Σκωτίας κατέϊχοντο ὑπὸ Κελτῶν. Τὸ ἐπίλοιπον τῆς χώρας κατεκτήθη ὑπὸ Σαξόνων πρὸς νότον, καὶ

ὑπὸ Σκανδιναυῶν πρὸς βορρᾶν. Εἰς τὴν Ἰρλανδίαν τὸ Κελτικὸν στοιχεῖον ἐπεκράτησεν. Ἄξιον δὲ σημειώσεως ὅτι Σκῶτοι τότε ἐλέγοντο οἱ Ἰρλανδοί. Ἀποικία αὐτῶν μεταναστεύσασα ἐξ Ἰρλανδίας εἰς τὴν ἀντικρυ παραλίαν ἔδωκε τὸ ὄνομα τῆς εἰς ὁλόκληρον τὸ ἀρκτικὸν μέρος τῆς Μεγάλης Βρετανίας, καὶ τὸ ὄνομα τῶν Σκῶτων διηγωνίσθη εἰς τὴν νέαν πατρίδα των ἐνῶ ἐλησμονήθη εἰς τὴν γῆν ἠπόθεν ἦλθον.

Ἐκ τοῦ κυκλώος ἐκείνου Τυτονικῶν καὶ Κελτικῶν στοιχείων συνεκροτήθη βαθμηδὸν κράτος Σκωτικόν, τὸ ὁποῖον δυνάμεθα ν' ἀποκαλέσωμεν βασιλείον, καθόσον οἱ χρονογράφοι μνημονεύουσι σειράς καὶ ὀνόματα βασιλέων. Μεταξὺ αὐτῶν συγκαταριθμοῦνται ὁ Δῶγκαν, ὁ φρονεθεὶς ὑπὸ τοῦ Μάκβεθ, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Δῶγκαν Μάλκολμ, ὁ ἐκθρονίσας τὸν Μάκβεθ. Ἡ φαντασία τοῦ Σαικσπείρου ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς ἀθανάσιαν, τὴν ἠποῖαν δὲν ἀναιρεῖντο οἱ χρονογράφοι τῆς δεκάτης ἑκατονταετηρίδος. Περὶ τῆς τότε κοινωνικῆς καταστάσεως τῆς Σκωτίας δὲν μάς διδάσκουν πολλὰ οἱ χρονογράφοι. Γνωρίζομεν ὁμῶς ὅτι ἐπὶ αἰῶνας ἡ κυριαρχία τῶν βασιλέων ἠμφισβητεῖτο ὑπὸ τῶν ἡγεμονίσκων τῆς χώρας καὶ τῶν ἀλλοφύλων κατοίκων. Τὴν δὲ ἀγριότητα τῆς ἐποχῆς ἐπέτεινον αἱ φυλετικαὶ διαίρεσις.

Κατὰ τὸν ἐνδέκατον αἰῶνα νέα τῶν πραγμάτων μεταβολή. Οἱ Νορμανδοὶ κατακτοῦν τὴν Ἀγγλίαν. Οἱ Νορμανδοὶ ἦσαν Σκανδιναυοὶ καὶ οὗτοι ἐξ ἐκείνων οἱ ὁποῖοι πρὸ τινων αἰῶνων εἶχον διασπείρει τὸν τρόπον εἰς τὰ παράλια τῆς ἀρκτικής Ἑυρώπης καὶ κατακτῆσαι τὰ βόρεια τῆς Σκωτίας καὶ τὰς περὶ τὴν Σκωτικὴν νῆσον. Ἀλλ' ἐγκαταστάντες εἰς τὴν βόρειον Γαλλίαν ἐμαθον τὴν γλῶσσαν καὶ προσέλαβον τὰ ἦθη καὶ τοὺς θεοδουλκικοὺς θεσμούς τῆς, ὡστε ὡς Γάλλους τοὺς ἐθεώρουν οἱ Σάξωνες τῆς Ἀγγλίας, ὡς Γάλλους δὲ τοὺς ἐγνωρίσαμεν καὶ ἡμεῖς καὶ οἱ Ἰταλοὶ ὅτε, κατὰ τὴν ἐνδεκάτην ἐπίσης ἑκατονταετηρίδα ἐξέτεινον μέχρι τῆς Μισογείου τὰς ἐκδρομὰς καὶ τὰς κατακτῆσεις των. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἡ κατάκτησις των ὑπῆρξε μόνιμος καὶ στερεά. Ἐκεῖ, συγχωνευθέντες μετὰ τῶν κατακτηθέντων, ἐλησμόνησαν βαθμηδὸν καὶ τὴν γλῶσσαν καὶ τὰς παραδόσεις τῆς Γαλλίας Γενόμενοι Ἀγγλοὶ ἔδρυσαν κράτος, τοῦ ὁποῖου δὲν ἐφαντάζοντο τὴν μέλλουσαν δόξαν.

Ἀλλὰ οἱ Νορμανδοὶ κατακτῆσαντες τὴν Ἀγγλίαν δὲν καθυπέταξαν καὶ τὴν Σκωτίαν. Περιέκοψαν μόνον τὰ σύνορά της, ἰδιοποιήσαντες τὴν ἄκρα αἰ ὁποῖα ἕως τότε δημευσθησοῦντο μεταξύ τῶν δύο ἡμῶρων κρατῶν. Ἡ ἀντίστασις τῶν Σκῶτων εἰς τὸ Ἀγγλονορμανδικὸν κράτος συνετέλεσεν εἰς τὸ ν' αὐξήσῃ τὴν μεταξύ τῶν δύο ἐπικρατειῶν διακρίσιν. Ναι μὲν, ἡ Νορμανδικὴ κα-

τάκτησις τῆς Ἀγγλίας ἐπέφερεν εἰς τοὺς θεσμούς, εἰς τὰ ἦθη καὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Σκωτίας ἀποτελέσματα πολὺ σημαντικώτερα ἢ πάσαι αἱ προγενέστεραι εἰσβολαὶ καὶ κατακτῆσεις τῆς Μεγάλης Βρετανίας, ἀλλ' ἡ Σκωτία μὴ καθυποβληθεῖσα εἰς τοὺς Νορμανδοὺς διετήρησε ἀμιγέστερον τὸν Σαξωνικὸν χαρακτήρα της. Εἰς τοῦτο δὲ συνετέλεσεν ἡ κατάκτησις αὐτῆς τῆς Ἀγγλίας, καθόσον οἱ Σάξωνες, οἱ μὴ ἀνεχόμενοι τὴν ἐπικράτησιν τῶν Νορμανδῶν, μετηνάστευσον ἐξ Ἀγγλίας εἰς τὴν μεσημβρινὴν Σκωτίαν. Καὶ σήμερον ἐτι, μετὰ δύο αἰῶνων πολιτικὴν ἑνωσιν, οἱ δύο λαοὶ δὲν συνεταυτίσθησαν ἡ Σκωτία μένει Σαξωνικώτερα τῆς Ἀγγλίας. Τοῦτο δὲ πρὸ πάντων φαίνεται ἐκ τῆς λαλουμένης εἰς τὰς δύο χώρας γλώσσης· ἡ γλῶσσα κατ' οὐσίαν εἶναι μία καὶ ἡ αὐτὴ, ἀλλ' αἱ δύο διαλέκτοι διαφέρουν οὐσιωδῶς καὶ κατὰ τὸ λεκτικὸν καὶ κατὰ τὴν προφορὰν. Οἱ Νορμανδοὶ, μετὰ τοῦ πολιτισμοῦ τὸν ὁποῖον προσέλαβον εἰς τὴν λατινικὴν Γαλλίαν, μετέφερον εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὰς λατινικὰς παραδόσεις. Εἰς αὐτοὺς ὀφείλονται αἱ πολλοὶ λατινικαὶ λέξεις αἱ εἰσαχθεῖσαι εἰς τὴν Ἀγγλικὴν γλῶσσαν. Εἰς αὐτοὺς ἐπίσης ὀφείλεται καὶ ἡ βαθμιαία τῆς προφορᾶς μαλάκωσις κατὰ συνέπειαν τῆς ὁποίας ἐπῆλθεν ἡ μεταξὺ τῆς προφορᾶς καὶ τῆς γραφῆς διαφορά, ἡ παρέχουσα τὸσαῦτας δυσκολίας εἰς τοὺς ξένους τοὺς ἐκμανθάνοντας τὴν Ἀγγλικὴν. Ἡ λογία καὶ ἐπίσημος τῆς Σκωτίας γλῶσσα εἶναι ἡ Ἀγγλική. Ἀλλ' ἡ κοινὴ λαλουμένη, ἡ δημώδης Σκωτικὴ διάλεκτος δὲν ἔχει τὰς λατινικὰς τῆς Ἀγγλικῆς λέξεις, διεφύλαξε δὲ τοὺς Σαξωνικοὺς ἰδιωτισμούς καὶ τὴν Σαξωνικὴν προφορὰν τῆς τὰ ἀριθμητικὰ sax, seven, eight, καὶ ἐν γένει αἱ λέξεις ὅπου ἐπικρατοῦν τὰ λαρυγγοπρόφερα, προφέρονται ὡς γράφονται. Ὁ Γερμανός, ὁ Σκανδιναυός, ἢ ὁ Ὀλλανδὸς μάλιστα τῆς Φριζίας, ἀναγνωρίζουν τὴν κοινὴν προγονικὴν τὴν Τευτονικὴν γλῶσσαν, εἰς Σκωτίαν πολὺ περισσότερο ἢ εἰς τὴν Ἀγγλίαν.

Ταῦτα περὶ τῶν Σαξόνων, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦν τὸ μέγιστον τῆς Σκωτίας· οἱ Κελτοὶ περιωρίσθησαν πολὺ πλεόν ἢ ὅσον εἶχον ἦδη περιωρισθῆ κατὰ τὴν δεκάτην ἑκατονταετηρίδα.⁽¹⁾ Κατοικοῦντες τὰ βορειοδυτικώτερα τῆς χώρας, λαλοῦν τὴν καλουμένην Γαελικὴν, ἡ ὁποία διαφέρει τῶν ἄλλων Κελτικῶν διαλέκτων τῆς

Ἰρλανδίας, τῆς Οὐαλίας καὶ τῆς Γαλλικῆς Βρετανίας. Οἱ Κελτοὶ ἀποτελοῦν σήμερον τὸ δέκατον ἔκτον μῶλις τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ τῆς Σκωτίας. Ἐπὶ 3,735,000 κατοίκων μόνον 231,600 λαλοῦν τὴν Κελτικὴν⁽¹⁾. Διὰ ν' ἀκούσῃ τις τὴν γλῶσσαν των ἀνάγκη ν' ἀναβῆ εἰς τὰ ὄρη τῆς χώρας. Ἐρχόμενος ἐξ Ἀγγλίας ὁ ἀκούων μόνον τὴν ἐπικρατούσαν Σαξωνικὴν διάλεκτον. Ἐκ τῆς προφορᾶς δὲ καὶ μόνως ἔννοεῖ ὁ περιηγητὴς πότε μετέβη ἐκ τῶν συνόρων τῆς Ἀγγλίας εἰς τὴν Σκωτίαν.

Παρατὸς ὁμῶς τῆς γλώσσης ὁ περιηγητὴς παρατηρεῖ καὶ ἄλλο τι διακριτικὸν τῆς Σκωτίας. Ἄμα εἰς σταθμὸν σιδηροδρόμου, ἐπὶ τοῦ χου προσιτοῦ, ἴδῃτε παῖδας καθήμενους καὶ ἐπιδεικνύοντας μακρὰν σειράν γυμνῶν ποδῶν, ἐστὶ βέβαιον ὅτι εὐρίσκεισθε ἐντὸς τῆς Σκωτίας. Λέγεται καὶ τὸ πιτεῖν, ὅτι τὸ ἔθιμον συντελεεῖ εἰς τὴν εὐκρασίαν καὶ τὴν εὐκίνησιαν. Ἄλλως δὲ οἱ ὄρεινοὶ τῆς Κελτικῆς Σκωτίας δὲν ἔχουν μόνους τοὺς πόδας γυμνοὺς ὑπὸ τὴν ποικιλόχρου φουστάνειαν των. Τὸ πρᾶγμα προκαλεῖ ἀπλῶς τὴν προσοχὴν τοῦ ξένου ἐνεκα τοῦ ψυχροῦ κλίματος, καὶ διότι δὲν συνειθίζεται εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Δὲν περιορίζεται δὲ εἰς μόνους τοὺς παῖδας. Εἰς ἕνα τῶν περιπάτων μου συνήντησα γυναῖκα μεσόκοπον, ὅχι ἐκ τῶν κατωτέρων τάξεων, καθόσον ἠδυνάμην νὰ κρίνω ἐκ τῆς εὐπραποῦς ἐνδυμασίας της. Εἰς τὴν μίαν χεῖρα ἐκράτει τὸ ἀλεξιθρόγιον, εἰς τὴν ἄλλην τὰ ὑποδήματά της, καὶ ἐβάδιζε ῥωμαλέως μετὰ τοὺς γυμνοὺς πόδας της.

Ἢ παρέκβασις αὐτῆ μάς ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ τοῦ Μόγχρωμ καὶ ἀπὸ τὴν περιοδείαν μου Δὲν σὰς βαρύνω περιγράφων τὴν χώραν μέχρι τῆς οἰκίας Dumfries ὅπου ἐπανήλθομεν, ἀλλ' ὅχι διὰ τῆς ἰδίας ὁδοῦ. Ὁ σιδηροδρόμος, διατρέχων ὅλην τὴν παραλίαν τῆς δυτικομεσημβρινῆς ἐκείνης ἄκρας τῆς Σκωτίας, ἐπέτρεπε νὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς τὴν πρώτην μας ἀφετηρίαν στρεφόμενοι, οὕτως εἰπεῖν, κυκλοειδῶς. Διέρχεται δὲ ὁ σιδηροδρόμος χώρας πολὺ διαφόρους ἢ τὴν περὶ τὸ Μόγχρωμ ἔρημον. Πανταχοῦ ἀγροὶ καλλιεργημένοι, καὶ σημεῖα εὐημερίας, καὶ σταθμοὶ συνεχεῖς εἰς χωρὰ καὶ κωμοπόλεις καὶ εἰς πόλεις ἀκμαζούσας, ὁποῖαι ἡ μεσόγειος Dumfries καὶ ἡ παρῶλιος Ayr.

(1) Ἐπὶ τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου τῆς Μεγάλης Βρετανίας καὶ Ἰρλανδίας, συμπεριλαμβανομένου κατὰ τὸ 1881, εἰς 35,241,482 ψυχάς, οἱ λαλοῦντες τὴν Κελτικὴν ὑπολογίζονται εἰς 2,067,359. ἤτοι εἰς διγώντερον τῶν ἐξ αὐτῶν ἑκατῶν. Ἐξ αὐτῶν 885,785 ἦτοι 13, ¹/₁₀ τοῦ ¹/₁₀ τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ τῆς Ἰρλανδίας λαλοῦν τὴν Γαελικὴν διάλεκτον τῆς Ἰρλανδίας, 950,000 ἢ 70 τοῖς ¹/₁₀₀ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Οὐαλίας λαλοῦν τὴν λεγομένην Κυμρικὴν διάλεκτον, καὶ οἱ ὡς ἔνω 231,594 κάτοικοι τῆς Σκωτίας, ἢ 6, ¹/₁₀₀ τοῦ ὅλου ἐκεῖ πληθυσμοῦ οἱ λαλοῦντες τὴν Σκωτικὴν Γαελικὴν.

(1) Ἐκτὸς τῆς Ἰρλανδίας, ὅπου τὸ Κελτικὸν στοιχεῖον ἀνέδειξε μεγαλειότερον ζωτικότητα, εἰς μὲν τὴν Ἀγγλίαν μένει ἐτι Κελτικὴ ἡ πρὸς δυσμὰς ὄρεινὴ χώρα, ἡ λεγομένη Οὐαλία, Wales, pays de Galles, εἰς δὲ τὴν Γαλλίαν ἡ Βρετανία, ἐν μέρει. Ἡ ἀντικρυ τῆς Γαλλικῆς Βρετανίας Ἀγγλικὴ ἑπαρχία τῆς Κορνουάλης ἐξηγγλίσθη εὐλοχερῶς. Ἡ τελευταία ἐκεῖ γράει ἡ λαλοῦσα τὴν Κελτικὴν διάλεκτον ὡς ματρικὴν τῆς γλῶσσης, ἐπέβασε πρὸ αἰῶνος καὶ ἐπέκεινα.

Καθ' ἄλλην τὴν περιφέρειαν ἐκείνην διατηρεῖται μετὰ στοργῆς ἢ μνήμης καὶ ἡ φήμη τοῦ ποιητοῦ Burns. Γεννηθεὶς πλησίον τοῦ Ayr ἀπέθανεν εἰς τὴν πόλιν Dumfries, παρεκτός δὲ τοῦ ὀλίγου χρόνου τὸν ὅποιον διήλθεν εἰς Ἐδιμβούργον, διεβίωσεν εἰς τὰς δύο ἐκείνας πόλεις ἢ εἰς τὰ ἀγροκήπια ὅπου μετῆλθε τὸ γεωργικὸν του στάδιον. Εἰς ἅλα τὰ σημεῖα τὰ συνεχόμενα μετὴν συντομον ὑπαρξίν του, οἱ συμπατριῶται του σεμνύνονται διὰ τὸ ὄνομά του, οἱ δὲ ξένοι ἔρχονται πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν μερῶν τὰ ὅποια ἐδόξασεν ἢ διαβάσειν του, ἢ τῶν μνημείων ὅσα εἰς τιμὴν του ἐστήθησαν.

Ὁ Burns εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν ἔθνικὸς ποιητὴς τῆς Σκωτίας. Υἱὸς πτωχῶν ἐναρέτων γονέων, ἀνηκόντων εἰς τὴν γεωργικὴν τάξιν, ἐγενήθη τὸ 1759 καὶ ἀπέθανε, νέος ἔτι τὸ 1796. Ἐζήσθη βίον ἀτακτον καὶ τρικυμιώδη. Δούλος τῶν παθῶν του, δὲν ἠδυνήθη πάντοτε νὰ τὰ καθυποτάξῃ εἰς τὸν χαλινὸν τῆς φρονήσεως. Ἄλλ' ἐντὸς αὐτοῦ ἐνυπῆρχον δύο ἄνθρωποι. Ὁ εὐτελέστερος παρῆλθε καὶ θὰ λησυσνηθῆ, διεσώθη δὲ ὁ ἐμπνευσμένος ποιητὴς, ὁ ἐμφορούμενος γενναίων αἰσθημάτων, ὁ δοξάσας τὴν πατρίδα διὰ τῶν ἔργων του. Ἀτυχῶς, οἱ ζηλοῦντες τὴν δόξαν τῶν τοιοῦτων ἀνδρῶν, νομίζουσι ἐνίοτε ὅτι τὸ ἀχαλίνωτον τῆς ζωῆς ἦτο συμπλήρωμα ἀναπόφευκτον τῆς μεγαλοφυΐας των, καὶ θέλοντες νὰ γίνωσιν ἐφ' ἑαυτοῖς ἐκείνων, μιμοῦνται τὸ εὐκολώτερον καὶ χειρότερον, καὶ μόνον εἰς ἐκεῖνο ἐπιτυγχάνουσι. Διὰ τοῦτο, καθὼς ἐπίσης καὶ διὰ τὴν μνήμην αὐτὴν τοῦ Burns, θὰ ἦτο καλλίτερον ἂν ἤμενον ἄγνωστοι αἱ λεπτομέρειαι πᾶσαι τοῦ βίου του.

Ὁ Burns ἦτο ἐξοχος λυρικός ποιητὴς. Δὲν ἐνεωτέρισε. Παρεδέχθη τὸ μέτρον, τὸ σχῆμα, τὸ ὄφρος καὶ τὴν γλῶσσαν τῶν πρὸ αὐτοῦ λυρικῶν ποιητῶν τῆς Σκωτίας, ἀλλὰ τοὺς ὑπερήκοντισε πάντας. Ἠσθάνθη βαθέως καὶ περιέγραψε πιστῶς τὰ αἰσθήματα, τὸν βίον, τὴν γῆν τῶν συμπατριωτῶν του. Τὰ πάντα γνήσια καὶ ἀληθῆ εἰς τὴν ἐκδήλωσιν τῆς ἐμπνεύσεώς του. Οὐδεμίαν ἐπιτήδευσις, οὐδεμίαν προσπάθειαν ὅπως συναρπάσῃ διὰ τεχνασμάτων τὸν θαυμασμὸν τῶν συγχρόνων του. Ἐκ τῆς ταπεινῆς περιωπῆς του ἐβλεπε τὴν κοινωνίαν δλόκληρον, ἐβλεπε τὴν φύσιν μετὰ βλέμμα διαπεραστικόν, μετὰ διάνοιαν διαυγῆ, μετὰ καρδίαν πλήρη θερμῆς. Ὅ,τι δὲ ἐβλεπε τὸ ἐξέφραζεν, ὄχι διὰ ψυχρῶν τοπικῶν ἐκφράσεων, ἀλλ' εἰς τὴν ἰδικὴν του γλῶσσαν, τὴν ζῶσαν τῆς πατρίδος του διάλεκτον. Τὸ ἐξέφραζε δὲ μετὰ δύναμιν, μετὰ ζωηρότητα καὶ μετὰ εὐστοχίαν τόσην, ὥστε ἀνύψωσε διὰ μίαν εἰς φιλολογικὴν τὴν χωρικὴν του διάλεκτον καὶ τὴν ἀποκατέστησε κλασσικὴν.

Οἱ Σκῶτοι δὲν θεωροῦν τὸν Burns ὡς ἔθνικον

ποιητὴν μόνον διότι ἔψαλε τὸν βίον των· ὀφείλουσι εἰς αὐτὸν μεγαλειότερον εὐγνωμοσύνην. Ὁ ποιητὴς οὗτος ἀνεφάνη εἰς περιόδον ἔθνικῆς καταπτώσεως. Μετὰ ἑκατονταετῆ θρησκευτικὴν πάλιν, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν μακρῶν ἀγῶνων ὑπὲρ τῆς παλινορθώσεως τῶν Στουάρδων, ἡ ἐξηγητημένη Σκωτία ὑπεβλήθη εἰς τὴν πολιτικὴν ἐνωσίν της μετὰ τῆς Ἀγγλίας. Ἡ Σκωτία ἐμεινεν ἄνευ βασιλείας χωριστῆς, ἄνευ συνελεύσεως ἰδίας τῶν ἀντιπροσώπων της, ἐκινδύνευε δὲ ν' ἀπορροφηθῆ ἐξ ἄλλοκληρου ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας. Ἡ ἀρχαία ὑπερηφάνεια τῶν Σκῶτων διὰ τὸν ἔθνησμόν των ἐφαίνετο κλονιζομένη. Οἱ συγγραφεῖς καὶ οἱ ποιηταὶ τῆς γράφοντες Ἀγγλιστί, ἐφοβοῦντο πρὸ παντός ἄλλου μὴ φωραθῶσιν ἀσχηματίζοντες τὸ ὄφρος των διὰ Σκωτικῶν ἰδιωτισμῶν. Λίφνης, ἐν τῇ μέσῃ τῆς ἀρχοῦ ἐκείνης φιλολογίας, ἀνεφάνη ὁ Burns ἐκλέγων ὡς ἀντικείμενον τῆς ἐμπνεύσεώς του τὸν βίον τῆς πατρίδος του, βίον ἄγνωστον εἰς τοὺς ξενίζοντας λογίους, ὡς ὄργανον δὲ τὴν περιφρονουμένην κοινὴν καὶ ζῶσαν γλῶσσαν τῶν ἑμογενῶν του. Οὕτω, συγκινῶν τοὺς συγχρόνους του διὰ συκινήσεων τὰς ὁποίας εἶχον ἀπεμάθει, ἀφύπνισεν εἰς τὰς καρδίας των τὸ κινδυνεῦον ν' ἀποκοιμηθῆ ἔθνικόν φρόνημα⁽¹⁾. Μὴ νομίσητε ὅτι ἐπαφελούμαι τῆς εὐκαιρίας ὅπως, ἐκ πλαγίου, πλέξω πτεράνους διὰ τοὺς ὑπερμάχους τῆς καθολικοῦμένης μας γλώσσης. Ὅσα εἶπα τὰ ἐσταχυολόγησα ἐκ προσπάτου βιογραφίας τοῦ Burns. Ἐάν, ἐπιλέγει ὁ Σκῶτος βιογράφος, ἐάν τὴν σήμερον οἱ Σκῶτοι τρέφουσι πρὸς τὴν πατρίδα των αἰσθημα ἀγάπης ἰσχυρότερον ἢ οἱ πατέρες των τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος, ἐάν ὑπερηφανεύωνται δι' αὐτήν, ἐάν οἱ ξένοι θεωροῦν τὴν Σκωτίαν ὡς χώραν ποιητικὴν, ταῦτο ὀφείλεται κατὰ πρῶτον εἰς τὸν Burns καὶ κατὰ δεύτερον εἰς τὸν Walter Scott. Κατὰ δεύτερον, χρονολογικῶς· διότι ὁ Scott ἦτο εἰκοσιπενταετής ὅτε ἀπέθανεν ὁ Burns, μόνον δὲ κατὰ τὸ 1814 ἤρχισε δημοσιεύων τὴν σειράν τῶν ὠραίων Σκωτικῶν μυθιστοριῶν του. Αἱ μυθιστορίαι ἐκείναι τὸν ἐδόξασαν ἀσυγκρίτως περισσότερο ἢ τὰ ποιήματα διὰ τῶν ὁποίων, παραιτήσας τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα, ἤρχισε τὸ φιλολογικὸν του στάδιον. Τὰ διηγήματά του, βασιζόμενα πάντοτε εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς πατρίδος του, ἀνεγνώσθησαν πανταχοῦ τοῦ πολιτισμένου κόσμου καὶ ἐξήγειραν τὸ ὑπὲρ τῆς Σκωτίας ἐνδιαφέρον πανταχοῦ ὅπου δύναται νὰ φθάσῃ τῶν καλῶν βιβλίων ἢ ἐπιδρασίς.

(1) Ὁ Burns γράφει εἰς τὸ περὶν μετεχειρίζοτο τὴν Ἀγγλικὴν, ὄχι δὲ τὴν Σκωτικὴν διάλεκτον τῶν ποιημάτων του, ἀπαράλλακτα καθὼς ὁ Βαλαωρίτης, πρὸ εἰπεῖν, ἔγραφε τὰς ἐπιστολάς καὶ τοὺς προλόγους του εἰς τὴν λεγομένην λογίαν γλῶσσαν. Ἐγράφε καὶ στίχους εἰς τὴν Ἀγγλικὴν, ἀλλὰ τὰ οὕτω γραφέντα ποιήματά του δὲν συγκαταλέγονται μετὰ τῶν καλλιτέρων του.

ἄνευ τοῦ Burns καὶ τοῦ Scott, τὰ περὶ λυρῶντα κατορθώματα καὶ δεινοπαθήματα τῶν Σκῶτων, αἱ περιπέτειαι τῆς δραματικῆς ἱστορίας των, ἡ ὠραιότης τοῦ τόπου των, τὰ πάντα ἤθελον κλυφθῆ ὑπὸ τοῦ βέβητος τῆς σχολαστικότητος καὶ ὑπὸ τῆς πλημμύρας τῆς κοινοτοπίας.

Ἀπὸ τὸν Burns καὶ τὸν Scott τὸ πᾶν εἶναι μέγα μέχρι τοῦ Boswell. Ὁ Boswell ἦτο θαυμαστής καὶ λάτρης τοῦ Ἀγγλοῦ συγγραφέως Johnson, ἀκμάσαντος περὶ τὰ τέλη τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος. Προσκαλληθεὶς εἰς αὐτὸν ὡς σκιά του, ἐσημείωνε τὰς λέξεις, τὰς σκέψεις καὶ τὰς πράξεις τοῦ πολυμαθοῦς ἀλλὰ καὶ χονδροειδοῦς φίλου του. Ἡ βιογραφία τοῦ Johnson ἀπετέλεσε τὴν φιλολογικὴν δόξαν τοῦ Boswell. Τὸν ἀναφέρω διότι ἡ ἰδιοκτησία του ἀνήκουσα εἰσέτι εἰς τὴν οἰκογενειάν του, ἦτο τὸ τέμα ἐνὸς τῶν γοητευτικωτέρων περὶ πάτων μου, μετὰ τὴν ἐπιστροφήν εἰς τὴν οἰκίαν Dumfries.

Ὁ ποταμὸς, ὁ διχθερίων τοὺς λευκῶνας τοῦ κτήματος τούτου, ἐξακολουθεῖ πρὸς δυσμὰς τὸν δρόμον του πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἄλλ' ἐνῶ ὁ ποταμὸς καταβαίνει, τὸ ἔδαφος ἀνυψοῦται, ὥστε ἀνοίγων τὴν διόδον του τρέχει ἐντὸς φάραγγος στενῆς καὶ ἀποτόμου. Ἡ φάραγξ γίνεται βαυσιτέρα-καὶ εὐρυτέρα συγχρόνως-ἐκεῖ ὅπου κείται, ἐν τῇ μέσῃ κήπων ὠραίων, ἡ οἰκία τοῦ Boswell. Τὸ μέρος ὀνομάζεται Anchorlack, ὃ ἐστὶ «πέδιον λίθου» ἢ λέξις εἶναι Κελτικὴ, σημειωτέον δὲ ἐν παρόδῳ ὅτι καθ' ἄλλην τὴν Σκωτίαν διατηροῦνται αἱ Κελτικαὶ ὀνομασίαι τῶν τόπων καὶ ὅπου ἐξέλιπεν ἐντελῶς ὁ Κελτικὸς πληθυσμὸς. Ἐν τῇ μέσῃ τῆς φάραγγος, ὁ ποταμὸς διχαζόμενος περιβάλλει βράχον ὑπερμεγέθη. Ἐπὶ τοῦ βράχου εἶχε κατὰ τὸν μεσαιῶνα ἀνεγέρθη πύργος ὀχυρὸς καὶ ἀπρόσιτος, ἡ κατοικία τοῦ τότε δεσπόζοντος τῶ μέγρη ἐκεῖνα ἄρχοντος. Τὰ εἰρεπία του, φαινόμενα ἀναμέσον τῶν πυκνῶν ἐκεῖ δένδρων, ἀποκαθιστοῦν γραφικωτέρων ἐτι τὴν ἀποψιν τοῦ κλοσσισαίου βράχου. Ἀνεικρὺ του ἀπολήγει εἰς κρημνὸν καθετον ὁ κήπος τοῦ Boswell. Εἰς τὸ βάθος τοῦ χάσματος τρέχει ὁ εἰς τῶν βραχιόνων τοῦ ποταμοῦ ὁ ἄλλος βραχίον χωρίζει τὸν βράχον ἀπὸ τοὺς ἀπέναντι κρημνοὺς τῆς φάραγγος. Οἱ δύο βραχίονες ἐνοῦμεναι κυλίον μετὰ πάταγον τὰ ἀφορίζοντα νερά των, καὶ διὰ τῆς στενωμένης φάραγγος ἐξακολουθεῖ ὁ ποταμὸς τὸν δρόμον του. Τὸ μέρος εἶναι ἀληθῶς ρωμαντικόν· ὁ ῥόχθος τοῦ ποταμοῦ κάτω εἰς τὸ βάθος τοῦ χάσματος, τὰ πυκνὰ δένδρα ἐπὶ τῶν ἀποκρήμων πλευρῶν τῆς φάραγγος, τὸ κόκκινον χρῶμα τῶν βράχων—, ὅπου περιβάλλουσι

ἀναμέσον τῶν πρασίνων δένδρων—, ὁ ὠχρὸς ἥλιος ὁ φωτίζων δένδρα, βράχους καὶ νερά, τὰ πάντα ἐκεῖ ἐνθουσιάζουσι τὸν Burns μᾶλλον γράφοντα στίχους, ἢ σκηνὴν τινα ἐκ μυθιστορίας τοῦ Walter Scott, παρὰ τὸν Boswell καὶ τὸν Johnston. Ἀηθῶνες μόνον λείπουν ἐκεῖ. Ἄλλ' εἰς τὴν Σκωτίαν ἡ ἀηθὼν δὲν ἔρχεται. Λέγεται ὅτι πύον τὸς εἶναι ὁ ποταμὸς Trent εἰς τὰ βόρεια τῆς Ἀγγλίας. Πέραν αὐτοῦ δὲν κτίζει τὴν φωλεάν της. Οἱ Σκῶτοι ἀπεπειράθησαν νὰ τὴν ἐγκληματίσουν εἰς τὴν ἀρκτῶν πατρίδα των. Ἐφρον ἀνὰ ἐκ τῶν ὁποίων ἐγεννήθησαν ἀηθῶνες καὶ ἔφαλλον μίαν ἀνοιξίν. Ἄλλ' ἀνεχώρησαν καὶ δὲν ἐπανήλθον. Τὸ συντομον θέρος εἶναι τερπνόν ἐκεῖ, ἀλλ' ὁ χειμὼν βαρὺς καὶ μακρὸς. Ἡ ἀηθὼν προτιμᾷ τὰ κλίματά μας.

Ἄλλ' οἱ περιπατοὶ ἐκεῖ, καίτοι εἰς ἄκρον τερπνὸν καὶ ποικίλον, δὲν συμπλήρουσι ὅμως τὸ πρόγραμμα μας. Ὁ εὐγενὴς Σκῶτος ἤθελε μετὰ τὸ μετακινῶν Μόχριν, νὰ δείξῃ εἰς τὸν ξένον του ἄλλην ἰδιοκτησίαν του κεκείμενην πρὸς βορρᾶν τοῦ κόλπου τοῦ Ἐδιμβούργου. Ἀνεχώρησαμεν λοιπὸν καὶ πάλιν διὰ τοῦ σιδηροδρόμου, διευθυνόμενοι πρὸς ἄρκτον. Πρῶτος σταθμὸς μας ἦτο ἡ Γλασκώδη. Ἡ μεγαλόπολις αὕτη εἶναι, μετὰ τὸ Λονδίνον, ἡ πολυπληθεστέρα τοῦ ἡνωμένου Βασιλείου. Περιέχει ὑπὲρ τῆς 674,000 ψυχῶν⁽¹⁾. Ὁ πληθυσμὸς της ἐδιπλασιάσθη ἐντὸς τῆς παρουσίας ἑκατονταετηρίδος, πρὸ διακοσίων δὲ ἐτῶν μόλις εἶχε 13,000 κατοίκους. Παρεκτός τῆς γενικῆς προόδου τῆς Μεγάλης Βρετανίας, πολλὰ καὶ διάφορα τοπικὰ αἴτια συνετέλεσαν εἰς τὴν τεραστίαν ἀνάπτυξίν της. Ὁ ποταμὸς Clyde, παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ὁποίου κείται, χρησιμεύει ὡς λιμὴν ἀσφαλῆς καὶ ἀπέραντος, διευκολύνει δὲ τὴν διὰ θαλάσσης συγκοινωνίαν μετὰ ὅλον τὸν κόσμον καὶ κατ' ἐξοχὴν μετὰ τὴν Ἀμερικὴν. Τὸ ἀνεξάντλητον στρώμα γαιανθράκων καὶ σιδηροῦχος μεταλλείων, εἰς τὸ κέντρον τοῦ ὁποίου ἡ πόλις ἐκτίσθη, παρέχει κρῖνον καὶ τὴν καύσιμον καὶ τὴν πρῶτην ὕλην εἰς τὰ μέγιστα σιδηροουργεῖα καὶ τὰ ἄλλα της ἐργαστήσια. Χάρης δὲ εἰς τὰς ἐφευρέσεις τῶν διασῆμων μηχανικῶν τοὺς ὁποίους ἐγέννησεν, ἡ βιομηχανία της ἐλαβεν ἐξ ἀρχῆς ὄθησιν καὶ διαστάσεις τοιαύτας, ὥστε δὲν ἠδυνήθησαν νὰ τὴν ὑπερβάλλωσι τὰ ἄλλα βιομηχανικὰ κέντρα τῆς Μεγάλης Βρετανίας. Εἰς Γλασκώδη, κατὰ τὸ 1783, ὁ Watt ἐφεύρε τὴν ἐφευρομένην τοῦ ἀτμοῦ, διὰ τῆς

(1) Τοῦ Λονδίνου ὁ πληθυσμὸς ὑπελόγητο κατὰ τὸ 1881 εἰς 4,292,921 κατοίκους. Ἡ Λιβερπούλη, ἡ μεγαλειτέρα ἐν Ἀγγλίᾳ μετὰ τὸ Λονδίον πόλις, εἶχε πληθυσμὸν, κατὰ τὸ 1888, ἐκ 595,728 ψυχῶν. Τὸ Ἐδιμβούργον, ἡ πρωτεύουσα τῆς Σκωτίας, ἔχει 236,000 κατοίκους, τὸ δὲ Δουβλίον, ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἰρλανδίας, 249,602.

ἵστας ἐπέπρωτο ν' ἀλλάξῃ τοῦ κόσμου ἡ φάσις. Ἐκεῖ, κατὰ τὸ 1812, ὁ Βολλὶ κατεσκεύασε τὸ πρῶτον ἐν Ἑυρώπῃ ἀτμόπλοιο. Αἱ δὲ ἐφευρέσεις καὶ αἱ τελειοποιήσεις τῶν μηχανῶν δὲν ἐπαυσαν ἔκτοτε. Ἡ Γλασκώθῃ εἶναι φωλεὰ ἀτελεύτητος ἐργασίας καὶ πηγὴ ἀνεξάντλητος πλούτου, ἡ δὲ πρόδοός της εἶναι ἀκατάπαυστος. Μετὰ εἰκοσιπέντε ἐτῶν ἀπουσίαν δὲν τὴν ἀνεγνώρισαν. Ἡ προέκτασις καὶ ἀνεκαίνας τῶν ὁδῶν της, αἱ μεγαλοπρεπεῖς οἰκοδομαί, δημοσίαι καὶ ἰδιωτικαί, αἱ ὁποῖαι εἰς αὐτὸ τὸ διάστημα ἀνηγέρθησαν, οἱ διάφοροι σταθμοὶ σιδηροδρόμων καὶ τὰ μέγιστα ξενοδοχεῖα της, μετέβαλον τὴν ὄψιν τῆς πόλεως. Ἄλλ' οὐτὰ ἡ αὐξήσας πληθυσμὸς, οὔτε ἡ μεγαλοπρέπεια τῶν οἰκοδομῶν, οὔτε ἡ ἐπίδοσις τῶν κατοικῶν εἰς τὸ πλουτίζειν δύνανται νὰ μεταβάλωσι τὸ κλίμα της. Ἡ Γλασκώθῃ εἶναι ὀνομαστή ὡς ἡ βροχεριώτερα πόλις τῆς βροχερᾶς Σκωτίας. Καὶ ὅταν δὲν βρέχει, τὴν περιβάλλουν μὲ ἀτμοσφαιρὰν ζοφώδη αἱ μυρίαί καπνοδόχοι τῶν ἐργοστασίων της. Τὰ περιχώρα της εἶναι ἀξιοθέατα καθὼς καὶ ἡ μητροπόλις της, μία τῶν λαμπροτέρων ἐκκλησιῶν τῆς μεσαιωνικῆς ἐποχῆς τῆς Σκωτίας, θαυμαστὴ ἰδίως διὰ τὸν κρύπτῃν της ἄλλ' ὅπως δῆποτε, ἠμολογῶ ὅτι ἠσθάνθη τὸ στήθος ἐλαφρώτερον ὅτε ὁ αἰθροδρόμος μὲ ἐφερε μακρὰν αὐτῆς, μεταξὺ λόφων ἐκ νέου καὶ ἀγρῶν χλοερῶν.

Ἡ διεύθυνσις μας ἦδη εἶναι πρὸς ἀνατολάς. Αἱ ἀποστάσεις κατὰ πλάτος δὲν εἶναι μεγάλαι εἰς Σκωτίαν, ἀλλὰ τὸ στενότερον μέρος της ἀπὸ θάλασσαν εἰς θάλασσαν, καὶ τὸ πεδινώτερον συγχρόως, εἶναι τὸ μεταξὺ Γλασκώθης εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Clyde, καὶ τοῦ Stirling, παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Forth, εἰς τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου τοῦ Ἐδιμβούργου. Ὁ κόλπος αὗτος, καθὼς καὶ οἱ οἱ στενοὶ κόλποι τῆς Σκωτίας ὀνομάζονται Firth. Ἡ λέξις εἶναι Σκανδιναυκῆ, ἔχουσα τὸν Σκανδιναυκῶν ἐκεῖ κατακτήσεων. Τῆς Νορβηγίας οἱ κόλποι ὀνομάζονται, ὡς γνωρίζετε, Fiord, καὶ τοῦ ποταμοῦ δὲ Forth τὸ ὄνομα εἶναι παραλλαγή τῆς αὐτῆς λέξεως.

Χάρις εἰς τοὺς πολλοὺς τοιοῦτους στενοὺς κόλπους, τοὺς εἰσδύοντας εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς χώρας, οὐδὲν τῆς Σκωτίας σημεῖον ἀπέχει πολὺ τῆς θαλάσσης. Ἐνεκα δὲ τοῦ ὄρειου τῆς χώρας, τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ διὰ τὰ βουνά. Ὁ Ὄβαν, λέγεται ὅτι ἔπου τῆς Σκωτίας εὐρεθῆ τις, δὲν εἶναι εἰς ἀπόστασιν μεγαλειτέραν τῶν πενήτηκοντα μιλίων ἀπὸ θάλασσαν ἢ βουνόν. Τὰ βουνά της μὲ τὰς φάραγγας καὶ τὰς κοιλάδας των, μὲ τὰς μικρὰς καὶ μεγάλας λίμνας ἔπου συνέρχονται τὰ δροσερὰ βράκια τὰ καταβαίνοντα ἐκ τῶν βουνῶν ἀναμέσον πυκνῶν δασῶν, οἱ ποταμοὶ οἱ φέροντες ἐντὸς τῶν γραφικῶν ὄχθων

των τὸ περισσεύματα τῶν λιμνῶν εἰς τὰς δύο ἐκατέρωθεν θαλάσσης, ἡ μεγάλη σχετικῶς ἔκτασις τῶν παραλίων, ποτὲ μὲν ἀποκρήμνων ἢ γυμνῶν, ἄλλοτε ἀμμωδῶν ἢ σιδερόδρων, ταῦτα πάντα ἡμῶς συνκποτελοῦν τὴν ποικίλην ὡραιότητα τῆς χώρας. Προσθέσατε εἰς ταῦτα τὸν πλοῦτον της, τὰ κτήνη εἰς τὰς νομάς, τοὺς καλλιεργημένους ἀγρούς, τὰς ἀνέτους ἐπαύσεις, τὰς χαρίστας κωμοπόλεις προσθέσατε καὶ τὰ εἰς ἐκάστην γωνίαν της σωζόμενα ἱστορικὰ μνημεῖα, εἴτε ἀκέραια εἴτε ἠρειπωμένα, καὶ θὰ ἐνοήσετε εὐκόλως διατί, ἀπότου διηυκολύνθη ἡ συγκοινωνία, ἡ Σκωτία ἐκλύει ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τὸ βέημα τῶν περιηγητῶν. Τὸ βέημα τοῦτο θὰ τὸ ἐκλύσῃ πολὺ πορισσότερον ἢ Ἑλλάς, ὅταν τελειωθῇ τὸ συμπλεγμα τῶν σιδηροδρόμων καὶ ἀποκτήσωμεν πανταχοῦ ξενοδοχεῖα παρέχοντα εἰς τοὺς ξένους τὰς ἀναγκαίαις ἀνέσεις, διότι ἔχομεν ὅσας φυσικὰς καλλονὰς δύνανται ἡ Σκωτία νὰ ἐπιδείξῃ, ἔχομεν δὲ προσέτι τὸν ἥλιον καὶ τὸν οὐρανὸν μας, καὶ διότι, πρὸ πάντων, μᾶς μένουσι αἱ ἐραὶ ἀναμνήσεις καὶ τὰ σεβαστὰ ἐρεῖπια, πρὸς τὰ ὁποῖα οὐδὲν μνημεῖον καὶ οὐδεμία ἱστορικὴ ἀνάμνησις δύνανται νὰ παραβληθῇ.

Ἐρχόμενός τις ἀπὸ τὴν Γλασκώθῃν εἰς Stirling, μεταβαίνει ἀπὸ μίαν ἐποχὴν εἰς ἄλλην. Ἡ πρώτη εἰκονίζει κατ' ἐξοχὴν τὸν δέκατον ἑννατον αἰῶνα, μὲ τὸν ἀτμὸν καὶ τὸν καπνὸν τοῦ καὶ μὲ τὸν πυρετώδη ἀγῶνα περὶ ὑπάρξεως καὶ πρὸς ἀπόκτησιν πλούτου. Τὸ Stirling ἐνθυμίζει τὸ παρελθόν. Ἐπὶ τοῦ ὑψώματος ὅπου ἀπλοῦται ἡ ἡσυχὸς πόλις, ἐκατέρωθεν τῆς μεγάλης ἡδου της, αἱ ἀρχαῖαι οἰκίαι διατηροῦν τὰς προχούσας σέβας, τοὺς μεσαιωνικοὺς πυργίσκους, τὰ στενά παράθυρα, ἐνίοτε δὲ καὶ τὰς ἐπιγραφὰς τοῦ παλαιοῦ καιροῦ. Ὑπεράνω τῆς πόλεως, ἐπὶ τῆς ἀποτόμου κορυφῆς τοῦ ὑψηλοῦ λόφου, κεῖται τὸ ἱστορικὸν φρούριον, διὰ τὴν ἀπόκτησιν τοῦ ὁποῖου ποταμοὶ αἰμάτων ἐχύθησαν εἰς τοὺς μακροὺς καὶ ἀπαύστους μεταξὺ Ἀγγλῶν καὶ Σκώτων πολέμους. Ἐπὶ Στουάρδων τὸ φρούριον μετεβλήθη ἐν μέρει εἰς βασιλικὸν ἀνάκτορον.

Ἐντὸς αὐτοῦ ἐγεννήθησαν ἢ ἀπέθανον διάφοροι τῆς Σκωτίας βασιλεῖς. Ἐκεῖ καὶ βασιλεῖς καὶ ἄλλα ἐπίσημα πρόσωπα ἐφυλακίσθησαν, ἐβασανίσθησαν ἢ καὶ ἐδόλοφονήθησαν. Ἀπὸ τὰς ἐπάλξεις τοῦ φρουρίου φαίνονται αἱ σκιναὶ ἔπου διεδραματίσθησαν τὰ ἐνδοξότερα συμβάντα τῆς Σκωτικῆς ἱστορίας. Παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Stirling καὶ ἐπὶ τοῦ ἀπέναντι λόφου ἠγωνίσθησαν ὑπὲρ τῆς Σκωτικῆς ἀνεξαρτησίας οἱ δύο ἥρωες, τῶν ὁποίων τὰ ὄνοματὰ προφύρουσι πάντοτε οἱ Σκῶτοι μετὰ σεβασμοῦ καὶ μετ' ἐθνικῆς ὑπερηφανείας, ὁ Wallace καὶ ὁ Bruce.

Ὁ Wallace υἱὸς ἀσήμευ ἱππότου, ἀναφίνεται κατὰ τὸ 1296, ὡς σωτὴρ τῆς πατρίδος. Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἡ ὑποδούλωσις τῆς Σκωτίας εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἐφάνετο ἐπιχειρήσιμη. Ἀνέκαθεν οἱ βασιλεῖς τῆς Ἀγγλίας θεώρουν τὸ βασίλειον τῆς Σκωτίας ὡς ὑποτέλες εἰς τὸ στέμμα των, οὔτε παρεδίχοντο δὲ ὡς βασιλεῖς τοὺς ἡγεμόνας της, ἀλλὰ τοὺς ἀπεκάλουν κυβερνήτας ἢ ἄρχοντας, ἀπαρῆλλακτα καθὼς οἱ αὐτοκράτορες τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀνόμαζον τὸ πολὺ ῥήγας τοὺς ἡγεμόνας τῶν κρατῶν, ὅσα ἐσχηματίσθησαν ἐκ τῶν τεμαχίων τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας. Τὰ δικαιώματα τῆς τοιαύτης ἐπικυριαρχίας ἐστηρίζοντο ἐπὶ βάσεων μυθικῶν. Κατὰ τὸν μεταίωνα τὰ νεώτερα τῶν ἔθνων ἐπέζητον καὶ ἐπλαττον εὐκλεῖν προγονικῆν, καθὼς οἱ νεόπλουτοι θέλουν περιγληνὰς εὐγενείας, οἱ δὲ χρονογράφοι ἐφιλοτιμοῦντο νὰ ἱκανοποιήσωσι τὴν ἐθνικὴν ματαϊότητα διὰ γενεαλογικῶν φαντασιωδῶν. Ἀλλὰ μὴ καὶ κατὰ τὸν 19ῶν αἰῶνα δὲν εἶδομεν ἔθνη νέα ἰδιοποιούμενα πρὸς παρόμοια τέλη τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον καὶ αὐτὸν ἐπὶ τὸν Ὀρφέα; Οὕτω καὶ οἱ Σκῶτοι χρονογράφοι μᾶς λέγουσι ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Μωυσέως, ὁ τότε βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος Νικόλαος εἶχε υἱὸν ὀνόματι Γαθέλον, τὸν ἵποισιν ἐργασθεὶς ἀπεδίωξαν. Ὁ Γαθέλος μετέβη εἰς Αἴγυπτον ὅπου ἐνυμνήθη τὴν Σκώταν, θυγατέρα τοῦ Φαραῶ, τοῦ κατακτοντισθέντος εἰς τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν. Ὁ Γαθέλος καὶ ἡ Σκῶτα φυγόντες εἰς Αἴγυπτον περιπλανήθησαν ἐπὶ πολὺ, μέχρις οὗ διεσώθησαν εἰς τὴν Σκωτίαν, ἐπονομασθεῖσαν οὕτω εἰς τιμὴν τῆς Σκώτας, πρῶτης βασιλίσσης ἐκεῖ. Οἱ Ἀγγλοὶ ὅμως χρονογράφοι ἔχουν ἄλλου εἴδους πληροφορίας, ἐκ πηγῶν ἐπίσης ἀσφαλῶν. Κατ' αὐτοὺς ὁ Βροῦτος, ἕγγονος τοῦ Αἰνείου περιπλανώμενος μετὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ Ἰλίου, ἦλθε μετὰ τῶν τεσσαρῶν υἱῶν του εἰς τὴν ἀρκτῶν νήσον, τὴν ὁποίαν κυριαύσας ἐπωνόμασεν ἐκ τοῦ ὀνόματός του Μεγάλῃν Βρετανίαν. Εἰς ἓνα δὲ τῶν υἱῶν του, τὸν Ἀλθανὸν ἀπένευσε τὸ βόρειον τῆς νήσου μέρος, τὴν Ἀλθανίαν, ὡς ὀνομάζετο τότε ἡ Σκωτία.

Ἀλλὰ καὶ ἐνεῦ τῶν μύθων τούτων ἐξηγεῖται ἡ μακρὰ πάλη μεταξὺ Ἀγγλῶν καὶ Σκώτων. Ἡ ὑπαρξίς δύο κρατῶν χωριστῶν καὶ ἀνεξαρτήτων δὲν ἦτο δυνατὴ ἐπὶ τῆς αὐτῆς νήσου. Τὸ εὐρύτερον, τὸ πολυπληθέστερον, τὸ εὐπορώτερον καὶ ἰσχυρότερον ἐπέπρωτο ἐπὶ τέλους νὰ ἐπιβληθῇ εἰς τὸ ἄλλο. Ἄλλ' οἱ Σκῶτοι δὲν ἦσαν ἐκ τῶν λαῶν οἵτινες καθυποτάσσονται εὐκόλως. Πολὺ αἰετῶς ἠττηθέντες ἐξάνεστησαν καὶ πάλιν. Καὶ ὅτε, κατόπιν ἐπιμειξίας τῶν δύο δυναστειῶν, τὸ στέμμα τῆς Ἀγγλίας περιήλθεν εἰς τὸν υἱὸν τῆς Μαρίας Στουάρδης, τὰ δύο ἔθνη δὲν συναπετέ-

λεσαν ἐν κράτος. Ἡ πολιτικὴ των ἑνωσις ἐπὶ ἤλθεν ἐπὶ τέλους ἐξ ἀμοιβαίας συναινέσεως, τὸ 1707. Ἐκτοτε ἡ Σκωτία ἀποτελεῖ μέρος τοῦ ἡνωμένου βασιλείου τῆς Μεγάλῃς Βρετανίας, χωρὶς ὅμως νὰ καθυποταχθῇ εἰς τὴν Ἀγγλίαν.

Ἀλλὰ περὶ τὰ τέλη τῆς δεκάτης τρίτης ἐκατονταετηρίδος ὁ κίνδυνος ἦτο μέγας διακοπαίσης τῆς ἀμέσου διαδοχῆς τοῦ στέμματος, οἱ μνηστῆρες τοῦ Σκωτικοῦ θρόνου ὑπέβαλον τὰς ἀπαιτήσεις των εἰς τὴν ἀπόφασιν τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας. Τοῦτο ἦτο ἀναγνώρισις τῆς Ἀγγλικῆς ἐπικυριαρχίας. Ὁ δυνάμει τῆς Ἀγγλικῆς προστασίας ἀναγορευθεὶς βασιλεὺς, Ἰωάννης ὁ Baliol, λησμονῶν μετ' οὐ πολὺ τοὺς ἄρκους ὑποτελείας, ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας, ἀλλ' ἐνίκηθη καὶ ἠχμαλωτίσθη, ἡ δὲ Σκωτία ἔμεινεν ἐρμαιον τῶν νικητῶν. Τότε ὁ Wallace, μετὰ τινῶν γενναίων ὁπαδῶν, ἤρξατο δι' αἰφιδιῶν ἐπιδρομῶν καὶ ἐφόδων, ἐνσπείρων τὸ θάρρος εἰς τοὺς συμπατριώτας του καὶ τὸν τρόμον εἰς τοὺς διεσπαρμένους ἐντὸς τῆς Σκωτίας ἐχθρούς. Οἱ Σκῶτοι συνέρευσαν ὑπὸ τὴν σημαίαν του καὶ ἐντὸς ὀλίγου στρατὸς ἐκ τεσσαράκοντα χιλιάδων ἀνδρῶν ἀντεπαρατάσσεται κατὰ τῶν Ἀγγλῶν. Ὁ Wallace εἶχεν ὀχυρωθῆ ἀπέναντι τοῦ Stirling ἐπὶ τοῦ ἀποτόμου λόφου, τοῦ ὁποῖου τὴν κορυφὴν στεφανοῖ στήλη ὑψηλὴ, πρὸ τινῶν ἐτῶν ἀνεγερθεῖσα εἰς μνήμην του. Οἱ Ἀγγλοὶ διέβαινον τὸν ποταμὸν Forth διὰ νὰ τὸν προσβαλῶσιν, ἀλλ' ὁ Wallace ἐπέπεσε κατ' αὐτῶν καὶ τοὺς κατετρόπωσε. Ἡ νίκη του ὅμως δὲν ἐπέφερε τὴν ἠριστικὴν ἀπολύτρωσιν τῆς πατρίδος. Τὸ ἐπόμενον ἔτος ἠττήθη κατὰ κράτος ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας, ὁ στρατὸς του διεσκορπίσθη, ἡ Σκωτία ἐκυριεύθη, ἡ δὲ Wallace πλανώμενος ἐπὶ τινὰ ἔτη καὶ κρυπτόμενος, συνελήφθη ἐπὶ τέλους καὶ παρεδόθη εἰς τοὺς Ἀγγλοὺς (1305 μ.Χ.). Οἱ Ἀγγλοὶ τὸν μετέφερον εἰς Λονδίνον, ὅπου δικασθεὶς ἐπὶ ἀνταρξίᾳ καὶ προδοσίᾳ κατεδικάσθη εἰς θάνατον φρικώδη. Ἡ κεφαλὴ του ἐξετέθη εἰς Λονδίνον, τὰ δὲ μέλη του διαιρεθέντα ἐστάλησαν εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Σκωτίας πρὸς ἐκφοβισμόν καὶ παραδειγματισμόν. Ἀλλὰ διὰ τοιούτων μέσων δὲν καταβάλλονται λαοὶ ἀνδρείοι. Ἀπ' ἐναντίας. Οἱ Σκῶτοι, βλέποντες τὰ μέλη τοῦ ἥρωος των, ἀναλογίζοντο μόνον ὅτι εἶχεν οὗτος δειξῆ πῶς δύνανται ὁ ἐχθρὸς νὰ νικηθῇ. Ὁ Wallace εἶχεν ἀνυψώσει διὰ παντός τὸ πρόσημα των. Οἱ ἀπαξ ἠττηθέντες Ἀγγλοὶ ἠδύναντο καὶ πάλιν νὰ ἠττηθῶσιν!

Τὸ ἐπόμενον ἔτος ὁ Ροβέρτος Bruce ἐδραπέτευσε ἀίφνης ἐκ τῆς αὐλῆς τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας. Ἡ ἱστορία τοῦ Bruce ἁμοιάζει πρὸς τὴν ἱστορίαν τοῦ Σκεντέρμπεη. Καθὼς τὸν Σκεντέρμπεη ὁ Σουλτάνος, οὕτω καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς

Ἀγγλίας ἐκράτει πλησίον του τὸν Bruce, ὡς φίλον μάλλον καὶ εὐνοούμενον ἢ ὡς αἰχμάλωτον καὶ ἡμίονον. Ὁ πρόπαππος τοῦ Bruce, νεώτερος υἱὸς Νορμανδικῆς οἰκίας ἐκ τῶν ἰσχυρότων εἰς τὰ βόρεια τῆς Ἀγγλίας, εἶχε μεταθῆ εἰς Σκωτίαν πρὸς εὐνοίαν τύχης. Ἐκεῖ ἐνυμφεύθη τὴν ἀνεψιὰν τοῦ τότε βασιλέως Ἀλεξάνδρου. Οὗτος ἀπέθανεν ἄτεκνος, ὁ δὲ υἱὸς τῆς ἀνεψιάς του ἦτο εἰς ἐκ τῶν διεκδικούντων τὴν διαδοχὴν τοῦ θρόνου. Ἄλλ' ἀνηγορεύθη τότε ὡς εἶδομεν ὁ Balliol. Ἡ οἰκογένεια ἡμῶν τοῦ Bruce δὲν ἐνεώρησεν ὡς παραγραφέντα τὰ δικαιώματά της.

Ἄμα διεσπάρη ἡ εἰδήσις ὅτι ὁ Ροβέρτος Bruce εὗρετο εἰς τὴν Σκωτίαν ὡς ἀντίπαλος τῶν Ἀγγλων, ἡ χώρα ὅλη ἐγένετο ἀνάστατος. Οἱ κατέχοντες τὰ φρούρια Ἀγγλοι, μὴ θεωροῦντες ἑαυτοὺς ἀσφαλεῖς ἐνώπιον τῆς γενικῆς ἐξεγέρσεως τῶν Σκωτῶν, τὰ παρήτησαν καὶ διέβησαν τὰ σύνορα. Ἡ Σκωτία ἠλευθερώθη ἐκ τοῦ Bruce ἐστέφθη βασιλεὺς. Νέα κατὰ συνέπειαν πάλη μεταξύ Ἀγγλίας καὶ Σκωτίας. Ὁ πόλεμος διεξήγετο ἐπὶ ἔτη ἀνευ δριστικῆς ἀποτελέσεως, μέχρι οὗ κατὰ τὸ 1314 ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας, ἐπὶ κεφαλῆς ἑκατὸν χιλιάδων ἀνδρῶν, ἐξεστράτευσεν κατὰ τῆς Σκωτίας. Ὁ Bruce μὲν τριακοντα χιλιάδας τὸν ἐπερίμενε ὑπὸ τὰ τείχη τοῦ Stirling. Ἐκεῖ, πλησίον τοῦ μικροῦ ποταμοῦ Bannock-burn, ἐδόθη ἡ μάχη. Πρὸ τῆς συμπλοκῆς ὁ Bruce, φέρων πρὸς διακρίσιν κύκλον χρυσοῦν περὶ τὴν περικεφαλαίαν του, παρήλαυνεν ἐφιππος ἐνώπιον τῶν στρατοῦ του, παρήλαυνεν ἐφιππος ἐνώπιον τῶν στρατοῦ του, παρήλαυνεν ἐφιππος ἐνώπιον τῶν στρατοῦ του, ὅτε Ἀγγλος ἰππότης ἐξεληθὼν μόνος τῶν ἐχθρῶν τάξων προσεκάλεσεν εἰς μονομαχίαν τὸν Σκωτὸν βασιλέα. Οὗτος, λησμονῶν καὶ τὸ ἀξίωμα καὶ τὰς εὐθύναις του, ὤρμησε κατὰ τοῦ τολμηροῦ Ἀγγλου. Διαφυγὼν τὴν πρώτην ἐφοδὸν τοῦ ἀντιπάλου του, ἐπέτεθη κατ' αὐτοῦ καὶ μὲ τὸν πέλεκυν διέσχισε τὴν κεφαλὴν του. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μονομαχίας ἐνέπλησε θάρρους τοὺς Σκωτοὺς καὶ ἐπέθηκε τοὺς Ἀγγλους. Ἦτο κακὸς δι' αὐτοὺς οἰανός, διότι νικηθέντες εἰς τὴν μάχην ἐτράπησαν εἰς φυγὴν. Διὰ τῆς νίκης ἐκείνης ὁ Bruce ἀνεδείχθη ὁ θεμελιωτῆς τῆς Σκωτικῆς ἀνεξαρτησίας. Τὸ ὄνομα του καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Wallace μένουσιν διὰ τοῦτο ἀθάνατα εἰς τὴν Σκωτικὴν ἱστορίαν.

Ὁ βαθὺς κόλπος τοῦ Forth χωρίζει πρὸς ἀνατολάς, ἐπὶ ἰκανὴν ἔκτασιν τὴν μεσημβρινὴν ἀπὸ τῆς βόρειον Σκωτίαν. Διεξίθην, πρὸς μεσημβρίαν κεῖται τὸ Ἐδιμβούργον, αἱ Ἀθήναι τοῦ Βορρά, καθὼς ἀρέσκονται νὰ ὀνομάζωσιν οἱ Σκωτοὶ τὴν πρωτεύουσάν των, ἀνευρίσκοντες ἁμοιότητά τινα μεταξύ τῶν περὶ αὐτὴν ὑψομάτων καὶ τῶν λόφων οἱ ὅποιοι περιστέφουσι τὰς Ἀθήνας. Ἀριστερόθεν κεῖται ἡ ἐπαρχία τοῦ Fife,

καὶ ἐν τῷ μέσῳ αὐτῆς ὁ πρὸς ἡμᾶς μας. Μεταξὺ τοῦ Leith, ἐπιναίου τοῦ Ἐδιμβούργου, καὶ τῆς ἀπέκντι παραλίαις κτίζεται ἡδὴ γέφυρα αἰθρὰ μεγίστη, ἐν ἐκ τῶν θαυμάτων τῆς μηχανικῆς. Δύο πύργοι Eifel, κείμενοι ὀριζοντίως καὶ συνδεδεμένοι εἰς τὰ ἄκρα των, ἤθελον μόλις ἀποτελέσει ἐν τῶν τόξων τῆς γεφύρας ταύτης. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι τὸ πρόβλημα τῆς ἀντιστάσεως εἶναι πολὺ δυσκολώτερον προκειμένου περὶ γεφύρας, ἢ περὶ πύργου καθέτου βασταζόντος τὸ βῆρος του. Ἄλλ' ἡ γέφυρα δὲν ἐκτίσθη εἰσέτι, ὥστε διελθόντες τὸν ποταμὸν πλησίον τοῦ Stirling ἐξηκολούθησαμεν διὰ τοῦ σιδηροδρόμου τὴν βορειανατολικὴν διεύθυνσίν μας. Ἡ χώρα εἶναι εὐφορος καὶ πυκνῶς κατοικημένη. Χωρὶα καὶ πόλεις, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα διεγείρουσι συχνάκις ἱστορικὰς ἀναμνήσεις, διαδέχονται ἀλλήλας. Λόφοι χαρίεντες περιβάλλουσι τὰ πεδιάδας. Καθόσον πλησιάζομεν εἰς τὸ τέρμα τοῦ δρόμου, δύο προσηκόντων λόφοι ὑψηλοὶ ἐλκύουσιν τὴν προσοχὴν. Ὡς ἐκ τοῦ σχήματος τῶν ἐδόθη προσφωδῆς εἰς τὸ ζεύγος τῶν κορυφῶν των ἡ ὀνομασία «Μαστοὶ τοῦ Falkland.» Ὅπισθεν αὐτῶν κρύπτεται ἡ λίμνη Lochleven καὶ τὸ ἐπὶ τῆς λίμνης νησίδιον ὅπου ἐπὶ ἔτος περίπου ἐκρηκτῆθη φυλακισμένη ἡ Μαρία Στουάρδη, καὶ ὁπόθεν ἐδραπέτευσε διὰ νὰ περιπέση, κακῆ τῆς μοῖρας, εἰς τὰς χεῖρας τῆς ἐξαδέλφου τῆς Ἐλισάβετ, τῆς βασιλισσῆς τῆς Ἀγγλίας. Εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ μεσημβρινωτέρου τῶν δύο λόφων κεῖται ἡ ἔπαυσις εἰς τὴν ὁποίαν διηυθύνθηκα. Ἡ οἰκία τοῦ Falkland, ὡς ὀνομάζεται ἐκ τῆς παρακειμένης κωμοπόλεως.

Τὴν ὠραίαν καὶ πλουσίαν ταύτην ἰδιοκτησίαν ὁ παρὼν κάτοχος δὲν ἐκληρονόμησεν ἐκ προγόνου του ἀπ' εὐθείας, οὔτε ἐκ πλαγίου. Τὴν ἠγόρασε πρὸ τινῶν ἐτῶν. Ἀνήκεν εἰς Σκωτὸν πλουτίσαντα εἰς τὰς Ἰνδίας, ὅτε τοῦτο ἦτο εὐκολώτερον ἢ τὴν σήμερον. Ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶχε μόνον πλοῦτη καὶ νοῦν πρακτικόν, ἀλλὰ καὶ τὸ αἶσθημα τοῦ καλοῦ. Ἐξέλεξε τοποθεσίαν γοητευτικὴν, ἔκτισε δὲ ἐν τῷ μέσῳ αὐτῆς μέγαρον ἐπιβλητικὸν καὶ ὠραῖον, κατὰ τὸν χαρίεντα Ἀγγλικὸν ρυθμὸν τοῦ 17ου αἰῶνος. Ἡ οἰκία αὕτη, ἀνεγερθεῖσα πρὸ πενήκοντα περίπου ἐτῶν, δὲν ἀνκαλεῖ τὸ παρελθόν, δὲν περικλείει μνημόσυνα παρελθουσῶν γενεῶν, ἀλλ' ἐντὸς τῶν εὐρέων καὶ φωτερῶν αἰθουσῶν καὶ δωματίων τῆς περιέχει ὅλας τὰς τελεσκοπιήσεις καὶ ὅλας τὰς ἀνέσεις τοῦ 19ου αἰῶνος. Περιβάλλεται ὑπὸ κήπων, τῶν ὁποίων φημίζεται ἡ καλλονὴ καὶ ἡ ποικιλία. Τὴν τοιαύτην φήμην δικαιούσιν πληρέστατα οἱ λαμπροὶ ἀνθρώποι, αἱ σκιερὰι δειδροστοιχίαι, τὰ ἐκ δένδρων ἐκλεκτῶν καὶ σπανίων ἄλλων, τὰ διαβρέχοντα τοὺς πρασίνοους λειμῶνας δρασερὰ βούκκια. Ἐκ τῆς οἰκίας καὶ ἐκ

τοῦ πρὸ αὐτῆς ἀνθῶνος φαίνεται ἡ καλλιεργημένη πεδιάς, καὶ ἀναμίσρον τῶν δένδρων τὰ κωδωνοστάσια ἀπεχόντων χωρίων καὶ ἡ κυκλοτερῆς περὶ τῶν λόφων, οἱ ὅποιοι περικλείουσι τὸν φαειρὸν ὀρίζοντα. Ἀλλὰ τὸ ὠραιότερον ἐκεῖ καὶ τὸ χαρακτηριστικώτερον σκῆμα, τὸ ἐνθυμίζον ὅτι εὐρίσκεται τις εἰς τὴν Σκωτίαν, εἶναι τὸ συνεχόμενον μὲ τοὺς κήπους δάσος. Εἶπομεν ὅτι ἡ ἰδιοκτησία κεῖται εἰς τοὺς πρόποδας ἐνὸς τῶν μαστῶν τοῦ Falkland. Ἡ στρογγύλη κορυφὴ τοῦ ὑψηλοῦ λόφου εἶναι γυμνή, ἀλλὰ τὴν κλιτύν του ὀλόκληρον καλύπτουν ὄσση πυκνά, καταβαίνοντα μέχρι τὸν κήπων. Ὑπὸ τὴν σκιά τῶν δένδρων ἐκεῖ, διασχίζουσι τὴν ὑψηλὴν πτέρην βύκαρες κυλιόντες ἐπὶ βραχυῶδους κοίτης τὰ διαυγῆ νερά των. Ἀτραποὶ ἐντέχνως διασταυρούμεναι παρακολουθοῦν τὸ ρεῦμα ἢ εἰσδύουσι εἰς τὰ ἐνδότερα τοῦ δάσους, ὅπου βράχιοι ὑπερκαίμενοι φαίνονται ἐνίοτε ὡς ἐρείπια φρουρίων μεσαιωνικῶν, ἢ ἄλλοτε παρουσιάζουσι εἰς τὸ σκόφως σχήματα φαντασιώδη, ἐν τῷ μέσῳ τῆς βαθείας τοῦ δάσους σιγῆς. Καὶ μετ' ὀλίγον διακόπτεται πάλιν τὴν σιωπῆν ὁ ρόχθος ἄλλου ρυακίου, καταβαίνοντος διὰ καταρρακτῶν ἀδιακόπων ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ λόφου. Καὶ πέραν τοῦ δάσους, εἰς τὴν πεδιάδα, βόσκουσι ἀγελάδες παχέαι εἰς λειμῶνας δρασερούς, ἢ κυματίζουσι εἰς τοὺς ἀγρούς, ὡς ἀπέραντα πελάγη, οἱ πράσινοι ἔτι στάχεις.

Ἄγροὶ καὶ λειμῶνες καὶ ἀγροκήπια εἶναι καὶ ἐνταῦθα τὰ προσδοκώμενα τῆς ἰδιοκτησίας παραρτήματα, καθὼς ἐπίσης καὶ μέγα μέρος τῆς παρακειμένης κωμοπόλεως Falkland. Εἰς τὸν κάτοχόν της ἀνήκει προσέτι τὸ προνομιον τῆς φυλάξεως καὶ τὸ βῆρος τῆς συντηρήσεως τοῦ ἐν τῷ μέσῳ τῆς κωμοπόλεως ἡμικρατισμένου ἱστορικοῦ παλατιοῦ τῶν Στουάρδων.

Τὸ μεσαιωνικὸν τοῦτο ἀνάκτορον κατεστράφη ἐκ πυρκαϊῆς περὶ τὰ τέλη τῆς 17ης ἑκατονταετηρίδος. Σάζεται ἀνακαινισθεῖσα ἢ ἐμπροσθία πτέρυξ του, μένει δὲ εἰσέτι ὄρθιος ὁ ἐσωτερικὸς τοῖχος τῆς ἀριστερῆς πτέρυγος. Ἐχει τι τὸ σμνὸν καὶ μεγαλοπρεπές ἢ πρόσοψις, μὲ τοὺς δύο ὑψηλοὺς πύργους ἐκατέρωθεν, καὶ τὴν συνενοῦσαν τοὺς πύργους ἐπαλλῆξιν. Εἰς τοὺς τοίχους ἔδωκεν ὁ χρόνος τὸ σεβάσμιον χρομᾶ του, ὅπου δὲν τοὺς σκαπάζει ὁ κισσός. Τῆς πρὸς τὸν κήπον πλευρᾶς ἡ διακόσμησις μαρτυρεῖ τὴν ἐπίδρασιν τῆς τότε Γαλλικῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Τὰ μεταξύ τῶν παραθύρων διαστήματα στολίζουσι εἰσέτι προτομαὶ ἀνάγλυφοι. Κάτωθεν αὐτῶν ὑπῆρχον ἀγάλματα τῶν ὁποίων ἴχνη ὀλίγιστα σώζονται. Ἐν συνόλῳ ἐκ τῶν μενόντων ἐρείπιων, φαίνεται εἰσέτι ἡ παρελθούσα μεγαλοπρέπεια τοῦ ἱστορικοῦ τούτου ἀνακτόρου. Ἐντὸς τῶν τοίχων του διεδραματίσθησαν πολλὰ ἐπεισόδια τῆς ἱστο-

ρίας τῶν Στουάρδων. Ἐκεῖ ἐδολοφονήθη ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του (1402 μ. χ.) ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ θεμελιωτοῦ τῆς δυναστείας Ροβέρτου. Ἐκεῖ ἐκράτειτο (1528) αἰχμάλωτος ὁ δεκαεξαετής Ἰάκωβος Β', μέχρι οὗ δραπτεύσας μίαν νύκτα ἐσώθη ἀπὸ τοὺς ὄνυχας τῶν κηδεμόνων του, ἐκεῖ δὲ καὶ ἀπέθανεν ἀπηλπισμένος, ἀφοῦ ἐνίκηθη ὑπὸ τῶν Ἀγγλων, ἐνῶ ἐγεννάτο ἡ θυγάτηρ του, ἡ περιθώτος Μαρία. Ἡ ὠραιότης, αἱ ἐρωτικαὶ περιπέτειαι, ὁ πολυκύμακτος βίος τῆς Μαρίας Στουάρδης ἔδωκεν καὶ δίδουσι εἰσέτι ὕλην ἐφελον εἰς ἱστοριογράφους, εἰς ποιητὰς καὶ εἰς καλλιτέχνους. Βασιλισσα τῆς Σκωτίας ἐξ αὐτῆς τῆς γενετῆς της, βασιλισσα τῆς Γαλλίας ἐκ τοῦ πρώτου γάμου της μὲ τὸν βασιλέα Φραγκίσκον τὸν Β' τοῦ ὁποίου ἔμεινε χήρα εἰς ἡλικίαν δέκα ἐπτὰ ἐτῶν, παρ' ὀλίγον βασιλισσα τῆς Ἀγγλίας, καθὼς νόμιμος ἀνεψιὰ τοῦ Ἐρρίκου Ε', διῆλθε τὸ ἡμίση σχεδὸν τοῦ βίου της αἰχμάλωτος τῆς ἐξαδέλφου της Ἐλισάβετ, τῆς θυγατρὸς Ἀννης τῆς Βολένης, καὶ ἐφῆραν ἐπὶ τέλος εἰς τὴν λειμητόμον τὴν μετρίπλουν διάδημα ἐστραμένην ὠραίαν κεφαλήν της. Αἱ συμφοραὶ τῆς Μαρίας ἐργονταὶ προσηκόντων εἰς τὸν νοῦν ὅτε προφέρεται τὸ ὄνομα τῶν Στουάρδων, ἀλλὰ ὀλόκληρος ἡ ἱστορία τοῦ βασιλικῆς ἐκείνου γένους εἶναι, ἐπὶ τέσσαρας αἰῶνας, σειρά δυστυχῶν καὶ δραματικῶν σκηνῶν καὶ τραγικῶν θανάτων. Ἐκ τῶν προκατόχων της οὐδεὶς σχεδὸν ἐπλήρωσε φυσικῶς τὸν φόρον τοῦ θανάτου. Οἱ μὲν ἔπεσαν μαχόμενοι καὶ ἠττώμενοι, οἱ δὲ ἐδολοφονήθησαν ὑπὸ τῶν ὑπηκόων των ἢ ἀπέθανον προῦρος ἐκ τῆς κακοδαμονίας καὶ τῆς λύτης. Ἐκ τῶν ἀπογόνων της ὁ μὲν υἱὸς της Ἰάκωβος, διαδεχθεὶς τὴν Ἐλισάβετ, ἀπέθανεν βασιλεὺς καὶ τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Σκωτίας, ἀλλ' ὁ ἐγγονός της Κάρολος ἀπεκεφαλίσθη, ὁ τριεγγονός της Ἰάκωβος Β' ἐκθρονισθεὶς ἀπέθανεν ἐξόριστος ἐπὶ γῆς ξένης. Ἐπὶ ξένης γῆς ἀπέθανον καὶ ἐκείνου οἱ ἄμεσοι ἀπόγονοι, ἀφοῦ εἰς μάτην διεξεδίχθησαν ἐνόπλιως τὰ ἐπὶ τοῦ θρόνου δικαιώματά των. Εὐτυχέστερος πάντων, ὁ τελευταῖος τῶν Στουάρδων ἀπέθανεν Καρδινάλιος εἰς Ρώμην κατὰ τὸ 1807.

Ὅχι μακρὸν τῆς κωμοπόλεως Falkland, εἰς μίαν περίπου ὥραν ἀπόστασιν διὰ τοῦ σιδηροδρόμου, κεῖται ἐπὶ τῆς θαλάσσης ἡ ἀρχαία πόλις τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου. Τὴν σήμερον ἡ πόλις αὕτη φημίζεται διὰ τὰ παρὰ τὴν θαλάσσαν πεδία ὅπου παιζέται διὰ σφαιρῶν τὸ κατ' ἐξοχὴν Σκωτικὸν παίγιον τοῦ Golf. Αἱ κακαὶ γλῶσσαι λέγουσι ὅτι οἱ εἰρηνικοὶ οὔτοι ἀγῶνες ἀποτελοῦν τὸ ἀποκλειστικόν, ἢ τοῦλάχιστον τὸ κυριώτερον θέμα ἡμιλίας τῶν ἡσυχῶν κατοίκων της. Ἄλλοτε ἡμῶν, κατὰ τὸν

μεταιώνα κραυγαί πολέμου ἀντήχησαν πολλάκις περὶ τὰ τείχη της καὶ τὸ αἷμα ἐχύθη εἰς τὰς ὁδοὺς της. Οἱ ἀρχιεπίσκοποι της ἦσαν ἡγεμόνες ἀληθείας. Τὰ ἐρείπια τοῦ ὄχυροῦ των φρουρίου, ἐπὶ βράχου δεσπόζοντος τῆς θαλάσσης, μακρυοῦν εἰσέτι μετὰ πόσης ἐπιτυχίας συνεδίαζον τὴν φεουδαλικὴν ἐξουσίαν μετὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἀξίωμα. Χάρις εἰς αὐτούς, καὶ χάρις ἰδίως εἰς τὴν τοποθεσίαν της, ἡ πόλις τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου ἦτο ἐκ τῶν σημαντικωτέρων τῆς Σκωτίας. Τὸ πανεπιστήμιόν της ἰδρυθὲν κατὰ τὸ 1411 μ. Χ. εἶναι τὸ ἀρχαιότερον τῆς χώρας. Ἡ μητρόπολις της, ἡ ὁποία φησὶται ἐπὶ ἑκατὸν ἐξήκοντα ἔτη (1159—1318) ἦτο ἡ ὠραιότερα καὶ μεγαλοπρεπέστερα τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Σκωτίας. Ἀτυχῶς μόνον τὰ ἐρείπια της σώζονται σήμερον. Ἐκ τούτων φαίνονται αἱ μεγάλαι διαστάσεις, τὸ ὕψος καὶ ἡ γοθικὸς ρυθμὸς τοῦ ὠραίου τούτου ναοῦ.

Εἰς τὴν ἐξέσπιν τῆς θρησκευτικῆς ἀναμορφώσεως τὸν ἀνέτρεψαν ἐκ βάθρων οἱ διαμαρτυρόμενοι. Κατέστρεψον τότε τὰς καθολικὰς ἐκκλησίας διὰ τὸ ἐξάλειψαι τὰ ἔγνη τῆς εἰδωλολατρίας, ὡς ἀπεκάλουν τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων των. Ἄλλως δὲ τὸ Σκωτικὸν ἱερατεῖον δὲν ἦτο ἀπληλαγμένον τῆς διαφορᾶς ἡ ὁποία καὶ ἀλλαχῶ προεκάλεσε καὶ ἐδικαίωσε τὴν καταπορᾶν τῶν ἀναμορφωτῶν. Τὰ πλοῦτη του δημευθέντα διανεμήθησαν μεταξύ τῶν ἀργόντων τῆς χώρας καὶ τῆς νέας ἐκκλησίας. Τούτο δὲ ὑπεβόηθη καὶ ἐν Σκωτίᾳ τὸν θριαμβὸν τῆς ἀναμορφώσεως. Δὲν ἐσύμφερε εἰς τοὺς νέους ἰδιοκτητὰς ἡ ἀναστήλωσις τοῦ καθολικισμοῦ καὶ ἡ ἐπιστροφή τῶν δημευθέντων κτημάτων εἰς τὸν κληρὸν καὶ τὴν ἐκκλησίαν.

Ἡ ἀναμόρφωσις ἐπέφερε μεταβολὴν ριζικὴν καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν τῆς Σκωτίας Διέσπασε τὴν ἀρχαίαν μετὰ τῆς Γαλλίας συμμαχίαν της Ὁ προαιώνιος ἐχθρὸς τῶν Σκώτων ἦτο ἡ Ἄγγλος. Ὁ Ἄγγλος ἦτο καὶ τῆς Γαλλίας ὁ ἀντίπαλος. Ἡ κοινὴ ἐχθρὰ συνήνωσε τὰ δύο κράτη, καὶ καθ' ἕνα τὸν μεσαιῶνα ἡ Σκωτία ἦτο καὶ θεωρεῖτο ἀναπόσπαστος σύμμαχος τῆς Γαλλίας. Ἡ θρησκευτικὴ διαίρεσις, συντελεσθεῖσα ἐπὶ Μαρίας Στουάρδης, συνεπέφερε καὶ τὸ πολιτικὸν διαζύγιον. Ἀλλὰ τὴν ἀποκήρυξιν τοῦ καθολικισμοῦ καὶ τὴν διάστασιν πρὸς τὴν Γαλλίαν δὲν παρεκλόουθησεν ἡ συνδιαλλαγή μετὰ τῆς Ἀγγλίας. Ἡ θρησκευτικὴ ἀναμόρφωσις ἐγένεον εἰς τὰς δύο συνορευούσας χώρας ὑπὸ ὅρου ὅλας διαφορᾶς. Εἰς τὴν μὲν ἐπιλήθην ἀνωθεν, εἰς τὴν δὲ κάτωθεν. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὁ βασιλεὺς Ἐρρίκος, χάριν τῶν συνοικισίων του ἀπεσπάσθη τοῦ πάπα καὶ ἰδρύσε τὴν διαμαρτυρομένην Ἀγγλικανὴν ἐκκλησίαν, διατηρήσασαν περισσότερον παντὸς ἄλλου διαμαρτυ-

ρομένου θρησκείματος τὸν ἀρχαίον ὀργανισμόν καὶ τὰς ἀρχαίας παραδόσεις. Εἰς τὴν Σκωτίαν ἡ ἀναμόρφωσις ἤρχισεν ἐπὶ τῆς καθολικῆς βασιλείας Μαρίας Στουάρδης, ἦτο δὲ ἔργον τοῦ λαοῦ διευθυνομένου ὑπὸ τοῦ ἀφόβου, φλογεροῦ, ἐναρέτου καὶ φανατικοῦ Ἰωάννου Κιουκ. Ὁ φίλος οὗτος καὶ ὀπαδὸς τοῦ Καλθίνου ἔδωκε ἀπ' ἀρχῆς εἰς τὴν Σκωτικὴν ἀναμόρφωσιν τὸν δημοκρατικὸν χαρακτῆρα, ἀναλόγως τοῦ ὁποίου ἐμορφώθη βαθμηδὸν ἡ πρεσβυτεριανὴ ἐκκλησία. ἔνευ ἐπισκόπων, ἔνευ κεντρικῆς ἀρχῆς, ἔνευ τῆς ἐλαχίστης προσεγγίσεως εἰς τὰ δόγματα καὶ τὴν πομπὴν καὶ τὴν λατρίαν καὶ τὰς παραδόσεις τοῦ ἀρχαίου θρησκείματος. Ὡστε, ἀντὶ τοῦ νὰ ἐπιφέρῃ τὴν σύμνοιαν ἡ κοινὴ πάλη κατὰ τοῦ καθολικισμοῦ, ἀπ' ἐναντίας ἐπιτύχησε τὴν μεταξὺ Σκώτων καὶ Ἀγγλων διάστασιν ἡ διάφορος διεύθυνσις τοῦ θρησκευτικοῦ κινήματος. Ἐπέτεινε δὲ τὴν διάστασιν ἡ προσπάθεια τῶν Ἀγγλων τοῦ νὰ ἐπιβάλλωσι διὰ τῆς βίας εἰς τοὺς Σκώτους τὴν ἰδικὴν των ἐκκλησίαν. Οἱ Σκῶτοι ἀντίστησαν διὰ καρτερικῆς ἐπιμονῆς εἰς τὴν πίσιν, τὴν καταδρομὴν καὶ τοὺς διωγμούς. Μάρτυρες καὶ ἠμολογηταὶ τῆς πίστεώς των ἐδιώχθησαν, ἐθασανίσθησαν καὶ ἐθανατώθησαν. Εἰς τὰ περίε τῆς οἰκίας Dumfries διατηροῦνται μετὰ σεβασμοῦ, ἐπὶ τῶν λόφων, μνημεῖα τῶν μαρτυρησάντων πρεσβυτεριανῶν. Εἰς Μόχρωμ, ἐκ τῆς κορυφῆς τοῦ ὑψηλοτέρου τῶν ἐκεῖ λόφων, ἡ δὴ γὰρ μας, ἀπλοῦς χωρικός, μὲν εἶδε τεινῶν τὴν χεῖρα πρὸς τὴν ἀπέχουσαν ἰσραηλῆα, τὸ μέρος ὅπου δύο γυναῖκες ἐμαρτύρησαν φρικωδῶς δεθείσαι εἰς τὴν ἀκτὴν, μέχρι οὗ τὰς ἐκάλυψεν ἡ ἀναβαίνουσα πλημμύρα. Οἱ Σκῶτοι ἐπὶ τέλους ἐνίκησαν. Ἡ ἀνεγνωρισμένη ἡδὴ ἔθνικὴ ἐκκλησία των εἶναι ἡ πρεσβυτεριανὴ Ἐνίκησαν, ἀλλὰ ὁ λαὸς ἠδιατηρεῖ τὴν μνήμην τοῦ παρελθόντος. Δὲν λησμονεῖ οὔτε τοὺς θρησκευτικὸς διωγμούς οὔτε ἐν γένει τὴν προγενεστέραν ἱστορίαν τῆς πατρίδος του. Πρὸ δύο σχεδὸν αἰῶνων ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Σκωτία ἀποτελοῦν ἓν κράτος. Ἐκτοτε, ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀμοιβαίας εἰρήνης, ἐπῆλθεν ἡ ταραστία πρόσδος τοῦ ἠνωμένου Βασιλείου. Ἡ πολιτικὴ συζυγία ἐπέτυχεν ἡ ἐνωθεῖσα Μεγάλη Βρετανία ἀνῆλθεν εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς δόξης. Καὶ ὅμως ἡ ἑνωσις ἐλευρήθη ἀνέκαθεν ὑπὸ τῶν Σκώτων ὡς ἔθνικὴ κατὰπτωσις. Τὴν κοινὴν δόξαν ἐμπροσθεῖ ἡ Ἀγγλία καὶ τὸ Ἀγγλικὸν ὄνομα. Τὸ ὑπερήφανον τῶν Σκώτων ἔθνος φέρει βαρέως τὴν δευτερεύουσαν θέσιν του (1). Βλέπει καὶ ἀπολαμβάνει τὰ ἀγαθὰ τῆς ἐνώσεως.

(1) Εἰς ἐνδειξιν τῆς ἐπικρατουσῆς εἰσέτι ἀντιπαθείας κατὰ τῆς Ἐνώσεως, καὶ τοῦτο διὰ μεταξὺ ἀμαθῶν Σκώτων, ἀρκοῦμαι ἀναφέρων τὸν συγγραφεὴ βιβλίου ἱστορικοῦ

ἀλλὰ πρὸ παντὸς ἐμμένει σταθερὸν εἰς τὴν ἀτομικότητά του. Ὁ Σκῶτος εἰς τὰ βῆθη τῆς καρδίας του δὲν πολυκαμπᾷ τὸν Ἀγγλον δὲν τὸν θεωρεῖ πλέον ὡς ἐχθρὸν, ἀλλὰ τὸν θεωρεῖ πάντοτε ὡς ξένον. Ἐνθυμεῖται ὅτι ὅσας δάφνας ἔδραψεν ἡ ἰδικιτέρα πατρίς του τὰς ἔδραψε μαχομένη κατὰ τῶν Ἀγγλων. Τὸ ἐνθυμεῖται καὶ σεμνύνεται διὰ τοῦτο καὶ ἀνεγείρει μνημεῖα καὶ ἀνδριάντας εἰς μνήμην τοῦ Wallace καὶ τοῦ Bruce. Κατὰ τὴν τελευταίαν μου ἐκεῖ περιοδείαν, εἰς ὅλους τοὺς σταθμούς ἐβλεπα ἀγγελομένον τὸ εἰς Γλασκώβην στηθὲν πανόραμα τῆς μάχης τοῦ Bannockburn, ὅπου πρὸ τεσσάρων αἰῶνων κατετροπώθησαν οἱ Ἀγγλοι. Ἄλλ' οἱ Ἀγγλοι τὴν ἦτταν ἐκείνην τὴν ἐλησμένησαν, τιμῶν δὲ καὶ οὐτοὶ τὴν μνήμην τοῦ Wallace καὶ τοῦ Bruce. Ἐνίκησαν τὸσάκις εἰς τὸσους ἄλλους πολέμους, καὶ ἐνίκησαν συμπολεμοῦντες μετὰ τῶν Σκώτων. Καὶ οἱ Σκῶτοι συναίσθανονται ὅτι ἰκανὸν μέρος τῆς κοινῆς δόξης ἀνήκει εἰς αὐτούς. Ἄλλ' οὐδεμίαν τῶν κοινῶν νικῶν ἐκείνων ἡ ἀνάμνησις συγκινεῖ τὰς καρδίας των τὸσον, ὅσον ἡ ἀνάμνησις τῆς μάχης τοῦ Bannockburn.

Φοβοῦμαι, Κυρίαί καὶ Κύριοι, ὅτι σὰς μεταφέρω τὸσον βιαίως ἀπὸ μίαν ἄκρην τῆς Σκωτίας εἰς ἄλλην, καὶ ἀπὸ ἐποχὴν εἰς ἐποχὴν, ὅστε θὰ εἶνε δύσκολον νὰ μὲ παρακαλέσω νὰ ἀνευ ζάλης. Καὶ ὅμως θὰ σὰς παρακαλέσω νὰ μὲ συνοδεύσητε εἰς νέον καὶ τελευταῖον σταθμόν, ἐπανερχόμενοι πρὸς δυσμάς. Μέχρι τοῦδε ἐβλέπομεν ἰδιοκτησίας περιελθούσας εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ ξενίζοντός με εὐπατρίδου εἴτε ἐκ κληρονομίας εἴτε ἐξ ἀγορᾶς. Ἐμμεν νὰ ἴδω τὴν καθ' ἑαυτοῦ κατοικίαν του, τὴν φέρουσαν τὸ οἰκογενειακὸν ἐπώνυμόν του, καὶ τὴν νῆσον τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα ἀποτελεῖ τὸν κύριον τίτλον του. Τὸ ὄνομα τῆς νῆσου δυσκόλως ἐξελληνίζεται. Οἱ γεωγράφοι τοῦ Μεσαιῶνος τὸ ἐξελατίνισαν διαφοροτρόπως, ἐκ δὲ τῶν διαφορῶν τούτων λατινικῶν ὀνομασιῶν ὁ μᾶλλον ἐνδιαφερόμενος εἰς τὸ ζήτημα ἔπλασε τὴν Ἑλληνικὴν λέξιν Βῶθα. Ἄς ἀποκαλέσωμεν καὶ ἡμεῖς Βῶθαν τὴν νῆσον του.

Καθὼς ἐνθυμεῖσθε, ὁ ποταμὸς Clyde χύνεται εἰς τὸν ὁμώνυμον κόλπον. Ὁ στενὸς καὶ μακρὸς κόλπος, εἶδος Βοσπόρου, σχηματίζεται ὑπὸ σειρᾶς ἐκατέρωθεν πρασίνων λόφων, τοὺς πρόποδας τῶν ὁποίων στολίζουσι εἰς πυκνὰ διαστήματα ἐπαύλεις ἀγροτικαὶ καὶ κωμοπόλεις χαρίεσαι.

History of the lands and their owners in Gallorngay», δημοσιευθέντος κατὰ τὸ 1870. Ὁ Σκῶτος ἱστορικός οὗτος ἀναφέρειν εἰς τὰ προλεγόμενά του τὴν μετὰ τῆς Ἀγγλίας ἑνωσιν λέγει δὲ: «ὁδεῖς ἀμερόληπτος παρατηρητὴς δύσκατα ἄρνησθ' ὅτι ἡ Σκωτία ἔκτοτε προώθησε καὶ ἐπλουτίσθη, διὰ κατὰ συνέπειαν τῆς Ἐνώσεως, ἀλλ' εἰς τὸ ποῖμα αὐτῆς, — in defiance of the union.

Ἡ νῆσος Βῶθα, χωρίζουμένη πρὸς βορρᾶν ἀπὸ τὴν Σκωτικὴν διὰ παρθμοῦ στενοτάτου, συνεχίζει τὴν δυτικὴν ὄχθην τοῦ κόλπου. Πέραν αὐτῆς, ἐν μέσῳ τοῦ πελάγους, ὑψοῦνται τὰ ἀπόκρημα βρῆ τῆς μεγαλειτέρας νῆσου Arran ἡ Βῶθα ἔχει ἡπιότεραν τὴν ἄποψιν. Οἱ κατάφυτοι λόφοι της εἶναι ταπεινότεροι, τὰ παράλια της ἡμερώτερα. Ἡ ἀκμάζουσα μικρὰ πόλις Rothesay πρὸς βορρᾶν, καὶ ἄλλοι μικρότεροι συνοικισμοὶ πρὸς μεσημέριαν, ποικίλλουσι διὰ τῶν οἰκοδομῶν των τὴν ἐκ τῆς θαλάσσης θέαν τῆς γλοσσᾶς νῆσου. Λιθραλαὶ κλιτύες της, ὅπου δὲν καλύπτονται ἀπὸ δάση, εἶναι καλλιεργημένοι. Δύο λιμναὶ ὠραῖαι κρύπτονται εἰς τὰς κοιλάδας της. Ἐν συνόλῳ νομίζει τις ὅτι ἡ νῆσος ἀπεσπάσθη ἐκ μεσημερινωτέρας θαλάσσης καὶ πλεύσασα ἐκολλήθη κατὰ λάθους εἰς τὰ βόρεια ἐκείνα πελάγη. Τὸ δὲ κλίμα της ἐπιτείνει τὴν ἀπάτην. Χάρις εἰς τὰ βουνὰ τῆς Σκωτίας, τὰ ὅποια τὴν προφυλάττουσι ἀπὸ τοῦ ἀνωθεν ψυχροῦ ἀνέμου, καὶ χάρις εἰς τὸ θερμὸν ρεῦμα τοῦ Ἀτλαντικοῦ, τὸ περιλοῦν τὰς ἀκτὰς της, ἡ νῆσος ἐπέχει τόπον μεσημερινοῦ ἐνδιαίτηματος διὰ τοὺς Σκώτους. Οἱ μόνιμοι κάτοικοι της ὑπερβαίνουσι τὰς δέκα χιλιάδας. Τὸ μεγαλύτερον τῆς νῆσου μήκος εἶναι 15 περίπου Ἀγγλικῶν μιλίων, τὸ δὲ μεγαλύτερον πλάτος της πέντε μιλίων. Τὰ ἐξ ἑβδομα περίπου τῆς Βῶθας, μετὰ δύο ἄλλων παρακειμένων μικροτέρων νήσων, εἶναι ἰδιοκτησία τοῦ φέροντος τὸ ὄνομα της λόρδου. Ἡ δὲ ἀπόκτησις δὲν εἶναι πρόσφατος. Πρὸ πέντε αἰῶνων ὁ βασιλεὺς τῆς Σκωτίας Ροβέρτος, ὁ πρῶτος τῶν Στουάρδων, ἐπροίκισε δι' αὐτῆς τὸν μὴ νόμιμον υἱὸν του Ἐξ ἐκείνου κατ' εὐθείαν γραμμὴν κατάγεται ἡ νῦν Λόρδος, ἡ δὲ οἰκογένεια φέρει εἰσέτι τὸ ἐπώνυμον τῆς ἐκλιπέυσης βασιλικῆς δυναστείας (1). Ἡ οἰκογένεια αὕτη ἔμεινεν ἐπὶ δύο ἑκατονταετηρίδας καὶ ἐπέκεινα ἡσυχῆς, ἡ τοῦλάχιστον ἄσχημος εἰς τὴν νῆσον της. Κατὰ τὸ 1627 ὁ βασιλεὺς Κάρολος ὁ Α' ἔδωκεν εἰς τὸν τότε ἀρχηγὸν της τὸν τίτλον βαρονέτου. Πιστὸς εἰς τὸν βασιλέα, οὗτος ὑπέστη μύριους διωγμούς, διαρκούσης τῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἰδίως μετὰ τὴν ἀποκεφάλισιν τοῦ Καρόλου. Ἡ καθοδὸς τῶν Στουάρδων ἠνώθησε καὶ πάλιν τὸν οἶκον. Κατὰ τὸ 1703 ἡ βασιλισσα

(1) Οἱ Στουάρδοι, ἡ ἀκριβέστερον Στουάρτοι, ἦσαν ἀρχαῖα Σκωτικὴ οἰκογένεια, λαβοῦσα τὸ ἐπώνυμον τοῦτο ἐκ τοῦ φεουδαλικῶ ἀξιώματος τῶ ὁποῖον οἱ ἀρχηγοὶ της κατὰ διαδοχὴν ἐξήκουον εἰς τὴν αὐτὴν τῆς Σκωτίας. Stuardi εἶναι ταῦτόσημον τοῦ ἰδιοῦ μας Οἰκονόμος. Τὸ ἀξίωμα τοῦτο διατηρεῖται εἰσέτι καὶ εἰς τὴν αὐτὴν τῆς Ἀγγλίας, ἀλλὰ μόνον κατὰ τὰς στέφους βασιλείων ἢ εἰς δίκας ευγενῶν μελῶν τῆς συνελεύσεως τῶν δημοσίων. Ὁ Bruce ὁ ἐλευθερωτὴς τῆς Σκωτίας, ἔδωκε τὴν θυγατέρα του εἰς γάμον εἰς τὸν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς οἰκογενείας τῶν Στουάρδων καὶ οὕτω περιήλθε τὸ στέμμα εἰς τὸν ἕγγονόν του Ροβέρτον, τὸν πρῶτον Στουάρδον βασιλέα τῆς Σκωτίας. Καὶ ἄλλα Σκωτικὰ οἰκογένεια φέρουσιν ἐπὶ τὸ ἐπώνυμον τοῦτο, ἐκ πλαγίας συγγενείας μετὰ τοῦ ἐκλιπόντος βασιλικῶ οἴκου.

“Ανα εδωκεν εις τον τότε αντιπρόσωπον του τον τίτλον Κόμητος Σκώτου. Ο τρίτος κόμης ανέδειχθη έξοχος μεταξύ των συγχρόνων του, έχρημάτισε δε και πρωθυπουργός της Μεγάλης Βρετανίας, κατά τό 1762, επί Γεωργίου του Γ’.

Ο δέ υιός και διάδοχος εκείνου, γενόμενος κατά πρώτον κόμης του Ήνωμένου Βασιλείου, ανυψώθη κατόπιν 1796 εις μαρκήσιον, — μαρκήσιον παρκατός των άλλων τίτλων του, των οποίων ή καταγραφή ήθελε πληρώσει σελίδα υλόκληρον.

Αί διαφοραι κατοικίαι, τās ήτοις αλληλοδιαδόχως μετήλλαξεν ή οικογένεια κατά τό μακρόν διαστημα τούτο, είναι αύται καθ’ έαυτās ένδειξεις των μεταβολών όσαι βαθμηδόν επήλθον και εις τής Σκωτίας έν γενει την κοινωνικήν κατάστασιν και εις του όικου τούτου την ιδιαιτέραν ιστορίαν. Οί πρώτοι πρόγονοι του νυν μαρκησιού κατόικουν έντός του φρουρίου, του όποιου τά έρείπια σώζονται είστί έν τή μέσφ της πόλεως Rothesay. Τό φρούριον τούτο κατόικησαν συχνάκις, χάριν άναψυχής, βασιλείς της Σκωτίας, είναι δε είστί τά έρείπια του ιδιοκτησία του στέμματος. Τήν φύλαξίν του ανέθεσεν ο βασιλεύς Ροβέρτος εις τον υιόν του και τους διαδόχους του, ώστε δικικώματι κληρονομική ή παρών αντιπρόσωπος της οικογενείας φροντίζει περί της διατηρήσεως των όρθίων έτι τειχών και περι του καλλωπισμού των όχθών της τάφρου, δια τής ήποιος περιβάλλεται τό φρούριον. Αί όχθαι αύται μετεβλήθησαν εις κήπον, ή τάφρος είναι πλήρης ύδατος, νήσσαι δε και κύκνοι την διασχίζουσι ήσύχως, και τό άρχαϊόν φρούριον τό όποιον ήτο άλλοτε ή πυρήν, ίσως δε και τό φόβητρον της κωμοπόλεως, χρησιμεύει σήμεραν ως περίπατος και στολισμός της. Περί τά μέσα του 17ου αιώνος, διαρκούντων των μετά την κατατόμησιν του Καρόλου έμφυλίων πολέμων, έπυρπολήθη πάν ό,τι ήδύνατο να καθ’ έντός του φρουρίου.

Έκτοτε οί άρχοντες της Βιόθας κατόικησαν έντός της πόλεως, άπέναντι των τειχών του πυρποληθέντος φρουρίου, οικίαν τωζομένην είσ-έτι. Η οικοδομή ούδέν έχει έξωθεν τό επιβλητικόν ή άρχοντικόν. Η πόλις Rothesay περιέχει σήμεραν πολλάς οικίας ιδιωτικās άσυχρότως μεγαλοπρεπεστέρας. Καθ’ ήν όμως έποχήν έντίσθη, θά ήτο βεβαίως άντιζείμενον του θαυμασμού των έγγυρίων νησιωτών. Ότε αί περιστάσεις έβελιτώθησαν, ή δε δημοσία ασφάλεια επέτρεπε την διαβίωσιν εις την έξοχήν, άνηγέρθη έν τή μέσφ δάσους ώραιου, επί λόφου όπόθεν φαίνεται ή θάλασσα και τά βουνά της Σκωτίας, έπαυλις εύρεία και άναπαυτική, όπου διεβίωσαν οί άμεσοί πρόγονοι του νυν λόρδου. Αλλά πρό δεκαπέντε περίπου έτών, πυρκαϊά

έν τύχη, όχι έξ έχθρικής επιθέσεως ως άλλοτε, απέτρεψε την έπαυλιν. Είς την αύτην τοποθεσίαν άνηγέρθη έν των ώραιωτέρων και μεγαλοπρεπεστέρων άρχοντικών μεάρων του ήνωμένου Βασιλείου. Η πρός την θάλασσαν γοθική πρόσφίς του συνίσταται έκ κεντρικού οικοδομήματος συνεχομένο ήμικατέρωθεν μέ δύο άνίσους πτέρυγας. Έκ του κέντρου ύψούται μέγας πύργος τετραγώνος. Αί θολωταί βόπαι και τά προέχοντα μέγάλα παράθυρα των πτερύγων ποικίλλουν την άποψιν. Η έκ πέτρας κοκκινωπής μακρά οικοδομή, έντός των δασών τά όποια την περιζώνουν ως δια πράσινου πλαισίου, φνίεται μακρόθεν έκ της θαλάσσης και έκ των άντικρυ βουνών ως στολισμός της νήσου. Αλλά τό έσωτερικόν του μεάρου είναι πρό πάντων ώραιον και μεγαλοπρεπές. Όσοι έπισκέφθητε την Βενετίαν ή την Γένοβαν, φαντασθήτε έν έκ των μεγαλειτέρων εκεί παλατίων, των άνεγερόντων ότε ήμαζον αί πόλεις εκείναι, κατά τον λεγόμενον γοθικόν ρυθμόν της Ιταλίας. Η μόνη διαφορά ήτι ή έσωτερική αύλή είναι ύπαιθρος εις Ιταλίαν, ένφ έδω έσκεπάσθη υπό ξυλίνης στέγης έλαφράς και ύψηλής. Αλλά φαντασθήτε τό παλάτιον εκείνο μόλις έξελθόν από τās χείρας των κτιστών, μέ τά πολύχραά του μάρμαρα στιλπνά και άνεπαφα, μέ νωπούς τους χροματισμούς των κοσμημάτων του, μέ νέαν όλωσ την πλουσίαν του διακόσμησιν. Ίδού τό μέγαρον του άρχοντος της Βιόθας. Ήσυχρόμενός τις εύρίσκαται έντός εύρυτάτης τετραγώνου αύλής. Κίονες έκ πολυτίμων μαρμάρων βαστάζουσι διπλήν σειράν άψίδων, τριών άνά έκάστην των πτεσσχρων πλευρών. Τήν στοάν του δευτέρου πατώματος περιβάλλει, άνωθι των άψίδων, σειρά κίωνων μικροτέρων και έλαφροτέρων. Τά δωμάτια τά περιστοιχίζοντα την άνω και την κάτω στοάν είναι άνάλογα της κεντρικής αύλής. Μάρμαρα πολύχραα πανταχού, και στέγαι έντέχνως έξωγραφισμένα, και διακόσμησις συννούσα την πολυτέλειαν μετά της καλαισθησίας. Ηίριξ δε της οικίας κήποι ώραιοι και δάσος άπέραντον έκ δένδρων πρό αιώνων φυτευθέντων. Τό δάσος καταβαίνει μέχρι της θάλασσης, και υπό την σκιάν των τελευταίων δένδρων άτραπός όμαλή παρακολουθεί την άκτήν.

Έκει ένίοτε καθήμενος, εις την άκτήν, μεταφρόμην νοερώς εις άλλα παράλια, εις θάλασσαν άλλην. Έφανταζόμεν ήτοι θά ήτο ή Ελλάδα, εάν δέν επήρχοντο αί καταστρεπτικαι συμφοραι τούτου αιώνων, και όποια θά γείνη άφου παρέλθωσι γενεαι τινες έτι, τανταλιζόμεναι καθώς ήμεις έκ του θεάματος των άλλων έθνών της Ευρώπης και έκ της άγωνίας όπως έξισωθώμεν πρός αυτά. Δέν έφανταζόμεν βεβαίως επί της γής της Ελλάδος την συγκέν-

τρωσιν της ιδιοκτησίας εις τους πρωτοτόκους και μέγαρον προγονικά ή λόρδους Έλληνας. Όχι. Δυναμέθα ίσως να ζηλεύσωμεν την Άγγλίαν και την Σκωτίαν δια την άριστοκρατίαν των, όταν μάλιστα αντιπροσωπεύεται υπό άνδρών όποιοι ο ξενίας με Σκώτος, χρηστών, έντίμων, εύπαιδευτών, άφωσιωμένων εις την πατρίδα των, διδόντων τό παράδειγμα βίου οικογενειακού σώφρονος και έναρέτου, φερόντων τό μεγαλείον των μετά μετριοφροσύνης την ήποιαν μόνον ή μακρά έξις και ή επιμημένη άνατροφή γενεών αλληλοδιαδόχων δύνανται να γεννήσωσι, τέλος δε συναισθανόμενων ότι ο πλούτος είναι δύναμις ότε μόνον γνωρίζει τις πώς να τον μεταχειρισθή. Αλλά παραλείποντες πάν ό,τι λέγεται ή έλέχθη ύπέρ ή κατά του φεουδαλικού θεσμού της άριστοκρατίας, ήμεις ούτε ήδυνάμεθα να τον έχωμεν, ούτε είναι δυνατόν να τον άποκτήσωμεν. Ο φεουδαλισμός έπεφάνη διαβατικός εις την γήν μας άλλα δέν έρριζοβόλησεν. Η κοινωνική μας διάπλασις έγινε και γίνεται υπό άλλους ιστορικούς όρους ή εις την βορειοδυτικήν Ειρώπην. Όχι. Δέν έφανταζόμεν τοιοούτο τι, άλλ’ έφανταζόμεν την Ελλάδα, την Ελλάδα του μέλλοντος όποιαν την όνειρευόμεθα, εύπορούσαν, καθώς ή την σήμεραν Σκωτία δια τής άόκνου και πεφωτισμένης εργασίας των κατοίκων της, εύνομουμένην όχι χάρις εις κώδικας και συντάγματα, άλλα χάρις εις την άγιογήν των πολιτών της, χάρις εις τό σέβας του νόμου και τό πρός έαυτόν σέβας, άπολαμβάνουσαν έν ειρήνη τά άγαθά πολιτισμού έντελεστέρου έτι του σημερινού, και ένθυμουμένην μετά τινος εύγνωμοσύνης και όλίγου οίκτου της ιδιικής μας γενεάς τους άγώνας και τās έλπίδας.»

Δ. ΒΙΚΕΛΑΣ.

ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΑΡΓΑΛΕΙΟΥ

Πέραν, παίτα μου γοργή, μέ τό φιλό μετέτι,
 Νάρθη ο καλός μου τή λαμπρή, να βρή χρυσά ν’ άλλαξη.
 Τάκου, τάκου ο άργαλειός μου,
 Τάκου ν’ έρχεται ή καλός μου.

Μαντί! από τά δάκρυα δέν τούμινε στα ένα.
 Άρχοντοπούλες-τόν ζητούν, κι’ αύτές ποινέ για μένα.
 Τάκου, τάκου στήν αύλή μου,
 ώς πού νάρθη τό πουλί μου.

Ένώ τό φάδι θά γενώ, κ’ εκείνος τό σημόνι,
 Πού να πλεχτή μεσ’ τ’ τό πανί, και πού να μη γλυτόνη.
 Τάκου, και σέ λίγο φάνει
 Για φίλι και για στεφάνι.

Πέτα, παίτα μου γοργή, χτύπα, χρυσά μου χένι.
 Η άτέλειωτη Σαρακοστή μερόνυχτο να γένη.
 Τάκου, τάκου ο άργαλειός μου,
 Τάκου, κι’ έρχεται ο καλός μου.

ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΙΩΤΗΣ

ΦΡΟΜΩΝ ΚΑΙ ΡΙΣΛΕΡ

ΜΥΣΤΗΤΟΡΗΜΑ ΑΛΦΟΝΣΟΥ ΩΔΕ

Μετάφρασις Χ. Αννίνου.

(Συνέχεια· έδε προηγούμενον φύλλον.)

‘Από ενός μηνός ήδη ή Σιδωνία άνέμενε την έπιστολήν ταύτην, καθ’ άπαν δε αυτό τό διάστημα είχε θέσει εις ένέργειαν όλας αύτης τās θωπείας και τους δόλους όπως έξωθήση τον άνδράδελφόν της εις την τοιαύτην έγγραφον εκκρηξίν του πάθους του. Έσκοπίασεν έως ότου τό κατορθώση. Δέν ήτο εύκολον να διαφείρη μέχρις έγκλήματος έντιμον και νεαράν καρδίαν όσα ή του Φράντζ, κατά τον παράδοξον δ’ εκείνον άγώνα καθ’ όν ο άληθώς άγαπών έμάχητο έναντιον του συμφερόντος του, ήσθάνθη πολ- λάκις έαυτήν κεκμηκυίαν και άπεθαρρύνθη. Ένώ τον ένόμιζαν έντελώς τιθασσευθέντα, αίφνης ή εύθύτης του έξανίστατο δια μιας και ήτο έτοιμος ν’ άποσυρθή, να την διαφύγη πάλιν.

Διά τούτο ή θοίσμβος ύπέρης μέγας δι’ αύτην ότε ή ανωτέρω έπιστολή επήδθη αύτη μίαν πρωίαν. Κατά σύμπτωσιν ήτο παρούσα εκεί και ή κυρία Δόβωσιν. Ήχε φθάσει διαβιβάζουσα πολλά παράπονα έκ μέρους του Γεωργίου, όστις έπληττε διατελών μακράν της έρωμένης του και ήρχιζε ν’ άνησυχή δια τον άνδράδελφον εκείνον τον διαρκώς μένοντα πλησίον της, μάλλον ζηλότυπον και άπαιτητικόν ή ο σύζυγος.

— “Α, τον καυμένον, τον καυμένον! έλεγεν ή ευαίσθητος Αμερικανίς, αν έβλεπες πόσον λυπαίται!

Και σείουσα τους ούλους βοστρύχους της έλυε τον κύλινδρον των μουσικών συνθέσεων έξάγουσα τās έπιστολάς του ακαυμένου», ός έκρουπτεν έπιμελώς μεταξύ των φύλλων των μονωδιών, χαίρουσα διότι εύρίσκατο άναμειγμένη εις την έρωτικήν εκείνην ιστορίαν, διότι έξήπτετο σφοδρώς έν τή άτμοσφαιρά εκείνη των μυστηριωδών έρωτικών σχέσεων ήτις καθίστα μάλλον ευαίσθητους τους παγερούς όφθαλμούς της και την ζανθήν χροιάν της.

Τό παραδοξότερον είναι ότι ένφ λίαν προθύμως προσεφέρτεο δια την έρωτικήν άνταπόκρισιν ή νέα και ευειδής Δόβωσιν ούδέποτε είχε γράψει ή λάβει μίαν και μόνην έρωτικήν έπιστολήν δια λογαριασμόν της.

Διαρκώς διανύουσα την μεταξύ Ανιέρης και Παρισίων δδόν, φέρουσα έν έρωτικόν άγγελμα υπό την πτέρυγά της ή παράδοξος αύτη ταχυδρόμος περιστέρα έμενε πιστή πρός τον περιστρεφώνά της και ούδέν είχαν τό επιλήψιμον οί έρωτικοί τρυγμοί της.

"Ότε ή Σιδωνία τή έδειξε τήν έπιστολήν του Φράντζ, ή κυρία Δόβσων τήν ήρώτησε:

- Τι θ' άπαντήσης;
- Άπήντησα ήδη και.
- Πώς! θά φύγης μ' έκεινον τον τρελλον;
- Η Σιδωνία έγέλασεν.
- Τι λέγεις!... Είπα και δια να υπάγη να με περιμένη εις τον σταθμόν, δι' αυτό μόνον.

Τό όλιγώτερον τό ήποιον δύναμαι να πράξω εινε να τον κάμω να υποφέρη επί έν τέταρτον τής ώρας. Άρκετά με κατέστησε δυστυχή τώρα επί ένα μήνα. Συλλογίσου ότι ήναγκάσθην να μεταβάλλω τόν βίον μου χάριν αυτού του κυριου. Ηναγκάσθην να μη δέχωμαι πλέον επισκέψεις, να κλείσω τήν θύραν, εις πάντας τούς νέους και άξιωματους φίλους όσους έγνώριζα, αρχίζουσα από τον Γεώργιον και τελειώνουσα εις σέ. Διότι πρέπει να είξέρης, φιλότατη μου, ότι και σύ επίσης του άπήρεσκες και ήθελε να σε άποπέμψη μαζί με τούς άλλους.

Η Σιδωνία όμως δεν ώμολόγηε ότι ο κυριώτερος λόγος τής μνησικακίας της κατά του Φράντζ ήτο διότι τήν έφόβισεν ύπερβολικώς άπειλών αυτήν δια του συζύγου της. Από τής στιγμής εκείνης ήσθάνθη πτενοχωριαν και ή τσον θείλων αυτήν τρόποσ του ζήν έφάνη αυτή σοβαρώς εκτεθειμένος. Οι άνδρες οι λίαν ξανθοί και ψυχροί τό ήθος ώς ο Ρίσλερ έχουσι φοδεράν τήν όργήν, όργήν άπαθη ούτως είπειν, ής ούδεις δύναται να υπολογίση τας συνεπείας, ως αι έρηκτικαί εκείναι κόνεις αι άνευ χρώματος και γέυσεως, ως φοβούνται να μεταχειρισθώσι διότι άγνοοσι τό μέτρον τής ισχύος των.

Έκ του άλλου βίου της, του πεινιχρού βίου της έντός συναικίας πολυανθρώπου επήρχοντο εις τον νούν της άναμνήσεις οικογενειών καταστραφεισών, συζύγιων εκδικηθέντων, αίματος άναπηδήσαντος εκ τής αισχύνης τής μοιχείας. Όπτασία θανάτου κατεδίωκεν αυτήν. Ο θάνατος, ή αίνωιας άνάπαυσις, ή άκρα σιγή φυσικώ τώ λόγω επτάει τήν μικράν εκείνην ψυχήν τήν διψώσαν τήν ήδονήν, τήν άπλήστως ποθούσαν τον θόρυβον και τήν κίνησιν μέχρι παρφοσύνης.

Η εύλογητή αυτή έπιστολή άπεδίωκε πάντας τούς φόβους της. Ητο άδύνατον εις τό εξής ο Φράντζ να τήν καταγγείλη και έν αυτή προσέτι τή μανία τής άποτυχίας του, άφου έγίνωσκεν ότι είχεν εις χειράς της παρόμοιον όπλον. "Άλλως άν ώμίλει, θά έδεικνυεν εκείνην τήν έπιστολήν, πάσαι δε αι κατηγορίαί του θά έφαινοντο εις τον Ρίσλερ άπλάι συκοφαντίαί. "Α, κύριε τι μωρέ! σάς κρατούμεν τώρα εις τό χέρι!

Αίφνης κατελήφθη υπό παραφόρου χαράς. — Άναγεννώμαι!... άναγεννώμαι!... έλεγε προς τήν κυρία Δόβσων. Περιέτρεχεν εις τας

δενδροστοιχίας του κήπου, συνέλεξεν άνθη και κατήρτισεν όγκώδεις άνθοδέσμας δια τήν αίθουσαν της, ήνοιξε τό παράθυρα ήρθάνοικτα δια να εισέλθη ο ήλιος, έδωσε διαταγάς εις τήν μάγειρον, εις τον ήνώχον, εις τον κηπουρόν. "Έπρεπε να έξωραίσθη ή οικία, ο Γεώργιος έμελλε να επανέλθη και όπως αρχίση, διωγράνωσε μέσα γεύμα δια τό τέλος τής έβδομάδος εκείνης. Τω όντι ένόμιζε τις ότι ήτο άπούσα επί ένα μήνα και ότι επανήρχετο εκ ταξειδίου όκληρου και κοπιώδους, μετά τόσης σπουδής κατεγίνετο ν' άναζωπυρήση περι αυτήν τήν κίνησιν και τήν ζωήν.

Τήν επαύριον κατά τήν έσπέραν ή Σιδωνία, ο Ρίσλερ και ή κυρία Δόβσων εύρίσκοντο και οι τρεις εις τήν αίθουσαν. Ένω ο άγαθος Ρίσλερ άνεδίφει παλαιόν βιβλίον μηχανικής, ή κυρία Δόβσων εκρουε τό κλειδοκώμβηλον συνοδεύουσα δια του ήχου τό άσμα τής Σιδωνίας. Αίφνης αυτή διεκόψε τό άσμα της εις τό μέσον και εξέφερεν ήχηρόν γέλωτα. "Εσήμεριαν ή δεκάτη ώρα.

- Ο Ρίσλερ άνύψωσεν έν τάχει τήν κεφαλήν.
- Τι έχεις και γελάς; ήρώτησεν.
- Τίποτα... μια ιδέα μου ήλθεν, άπήντησεν ή Σιδωνία δεικνύουσα τό εκκρεμές προς τήν κυρία Δόβσων δι' έλαφρού νεύματος και καμύουσα τον ένα όφθαλμόν.

Ητο ή προσδιωρισμένη δια τήν συνέντευξιν ώρα, άνελογίζετο δε τας βασάνους του άναμένουτος αυτήν έραστού.

Από τής επανόδου του άγγελιαφόρου του κομίσαντος εις τον Φράντζ τό τόσον πυρετωδώς άναμενόμενον αναίη τής Σιδωνίας, μεγάλη επήλθε γαλήνη εις τό τεταραγμένον πνεύμα του, αίφνιδια τις χαλάρωσις. Ούδεις πλέον τον ήνώχλει ένδοιασμός, ούδεμικ ταλάντευσις μεταξύ του πάλους και του έρωτος. Δια μιάς ήσθάνθη έαυτόν έλαφρυνόμενον, ως να μη είχε πλέον συνείδησιν. Μετά τής μεγαλειτέρας άταραξίας ένήργησε τας προετοιμασίας τής άναχωρήσεως, έσυρε χαμαί τας άποσκευάς του, έξεκένωσε τήν ίματιοθήκην, και τό έρμάριον, πολύ δε πρό τής ώρας ήν είχε προσδιορίσει όπως έλθωσι και παραλάβωσι τά πράγματά του εκάθητο επί έδρας έν τώ μέσω του θαλάμου, βλέπων τον εμπροσθέν του καρφωμένον εις τον τοίχον γεωγραφικόν χάρτην, ως έμβλημα τής νομάδος αυτού ζωής, ακολουθών δια του βλέμματος τήν εύθείαν γραμμήν των όδών και τήν κυματώσασαν σειράν τήν παριστώσαν τούς ώκεανούς.

Ουδ' έφ' άπαξ επήλθεν εις τον νούν του ή ιδέα ότι εις τό εκείθιν μέρος του μεσαναβάθρου εύρίσκετό τις θρηνών και στένων εξ αίτίας του. Ουδ' έφάπαξ έσκέφθη τήν άπειλισίαν του άδελφου του, τό φοβερόν δράμα όπερ έμελλον να

καταλίπωσιν όπισθεν των. Διετέλει ήδη μακράν όλων αυτών. Είχεν άναχωρήσει ναερώς εκ των προτέρων και ήδη εύρίσκετο παρά τήν άποθήκην του σταθμού μετά τής Σιδωνίας φερούσης ένδυμασίαν άμαυρού χρώματος, ένδυμασίαν ταξειδίου και φυγής. "Ετι άπωτέρω εύρίσκετο παρά τήν όγλην τής γλαυκής θαλάσσης, όπου θά πρέμενον επί τινα χρόνον όπως άποπλανήσωσι τας περι άνευρέσεως των έρευνας και πάντοτε άπωτέρω ένόμιζεν ότι έφθανεν εις άγνωστον χώραν ένθα ούδεις ήδύνατο να τήν ζητήση και να του τήν άφαιρέση. "Άλλοτε έσυλλογίζετο τό δια νακός ταξειδίου έντός του βγαγιου δια των έρήμων πεδιάδων. "Εβλεπε κεφαλήν μικροσκοπικήν και ωχράν στηριζομένην επί των προσκεφαλιών παρά τήν ιδικήν του, ζεύγος χειλέων άνθηρών παρά τά ιδικά του χείλη και δύο όφθαλμούς με βαθύ βλέμμα θεωρούτας αυτόν υπό τό ήρεμον φώς τής λυχνίας έν τή ταλαντεύσει των τροχών και του άτμού.

Και τώρα φύσα και ώρούο, ω μηχανή! Σείε τήν γήν, έρύθεινε τον ουρανόν, πύε καπνόν και φλόγα! Βυθίζου εις τας σήραγγαί, υπέρβαινε τά όρη και τούς ποταμούς, πήδα, λάμπε, άστραπτε αλλά παρ'απέ με, παρ'απέ με μακράν του κατακρημένου κόσμου, μακράν των νόμων του, μακράν των παθών του, έντός του βίου, έντός ήμων αυτών!

Δύο ώρας προτού ν' άνοίξη ή θυρίς των εισιτηρίων δια τήν άμαξοστοιχίαν έφ' ής έμελλε να επιβιβάσθη ο Φράντζ εύρίσκετο ήδη εις τον σταθμόν τής Λυώνος, τον μαλαγχολικόν σταθμόν όστις κείμενος εις τό άπόκεντρον εκείνου των Παρισίων μέρος άποτελεί οίονι τον πρώτον σταθμόν τής επαρχίας. Εκάθησεν εις τήν ζοφερωτέραν γωνίαν και έμεινεν εκει άκίνητος ως ζαλισμένος. Τό πνεύμα του κατά τήν ώρα εκείνην ήτο επίσης τεταραγμένον και θορυβώδες ως ο σταθμός. "Επλημμύρι αυτό πληθύς σέψων άσυναρτήτων, άναμνήσεων άορίστων, παρβολών άλλοκότων. Τοιαύτας επεχειρεί περιπλανήσεις ο λογισμός του, ώστε προς στιγμήν δις ή τρις έσυλλογίσθη άπορών διατι εύρίσκετο εκει και τί άνέμενεν. "Άλλ' ή ιδέα τής Σιδωνίας άνεπήδα αίφνης εκ των άσυναρτήτων εκείνων σέψων του και τας έφώτιζε δια λάμψους σαφιλούς.

Έμελλε να έλθη εκείν.

Μηχανικώς δε, καιτοι ή ώρα τής συνεντεύξεως άπέιχε πολύ άκόμη, παρετήρει μεταξύ των επιβιτών όστινες συνωθούντο κράζοντες άλλήλους, μήπως ιδη αυτήν με τό χάριεν άνάστημά της έξερχομένην αίφνης εκ του μέσου του πλήθους, παραμερίζουσαν αυτό άνα παν βήμα δια τής άκτινοβόλου καλλονής της.

Μετά πολλάς άναχωρήσεις και άφίξεις και

συριγμούς όν ή δεσμικ υπό τούς θόλους κραυγή παρωμοίαζε με σπαραγμόν, μέγα κενόν έγένετο εις τον σταθμόν αίφνιδιας έρημωθέντα, ως ναός κατά τας εργασίμους ήμέρας. Προσηγγίζεν ήδη ή άμαξοστοιχία τής δεκάτης. "Άλλη πρό αυτής δεν υπήρχεν. Ο Φράντζ ήγάθη.

Δέν ήτο πλέον όνειρον, δέν ήτο χιμαίρα έξαφνιζομένη έντός των εύρέων και άβεβάλων όριών του χρόνου.

Μετά έν τέταρτον τής ώρας, μετά ήμίσειαν ώραν τό πολύ, θά ήτο και αυτή εκει

Τότε ήρχισε δι' αυτόν τό φοβερόν μαρτύριον τής προσδοκίας, ή μετεωρισμός εκείνος του όντος δλοκλήρου, κατάστασις παρόδοξος του σώματος και του πνεύματος καθ' ήν ή καρδια δεν πάλλει πλέον καθ' ήν ή άναπνοή άσθμαίει ως ο λογισμός, καθ' ήν τά νεύματα και αι φράσεις μένουσιν ήμιτελή, καθ' ήν τά πάντα προσδοκώσιν. Μυριάκις οι ποιηταί περιέγραψαν τήν όδυνηράν άγωνίαν του έραστού άκρωμένου τον κρότον άμάξης επί τής έρήμης έδοϋ ή βήμα λαθραίων άνερχόμενον τήν κλίμακα.

"Άλλ' εινε πολύ πλέον πένθιμον τό άναμένειν τινά τήν έρωμένην του έν τώ σταθμώ, έν τή αίθουση των επιβιτών. Αι λυχνίαί εκείναι αι άλαμπείς αι άμυθράς φωτίζουσαι τό κονιορτώδες δάπεδον, τά εύρύχωρα υαλόφρακτα κοιλώματα των παραθύρων, ή άντηχών εις τό άνήσυχον ούς άκατάκταστος θόρυβος των βηματών και των θυρών, τό κενόν ύψος των τοίχων, αι επιδεικτικαί εκείναι άγγελιαί αι επ' αυτών άνηρητημέναι, ή άτμόσφαιρα εκείνη του ταξειδίου, τής μεταβολής, τής άδιαφορίας, τής άσταθείας, πάντα ταύτα εινε ικανώτατα να καταθλίβωσι τήν καρδίαν και να επαιξάνωσι τήν άγωνίαν.

Ο Φράντζ επήγαινεν, ήρχετο ένεδρεύων τας καταφθανούσας άμάξας. Βσταμάτων αυταί παρά τας μακράς λιθίνας βαθμίδας αι θυρίδες των ήνοιγοντο και εκλείοντο μετά κρότου, από του έξωθεν δε σκότους διεκρίνοντο αι μορφαί έμφανιζόμεναι εις τό φώς παρά τήν αίθοδον, μορφαί ήρεμοί ή τεταραγμένοι, άγαλλιώσαι ή τεθλιμμένοι, περυστόλιστοι πύλοι σκεπόμενοι δια πέπλων ζωηρού χρώματος, κεκρύφαλοι χωρικών, παιδια νυσταλέα συρόμενα εκ τής χειρός. Εις πάσαν νέαν έμφάνισιν άναείρτα. Ένόμιζεν ότι τήν έβλεπε διαστάζουσαν, με τό πρόσωπον κεκαλυμμένον υπό του πέπλου, όπωσούν άμηχανούσαν. Πώς θά έτρεχεν άμέσως πλησίον της δια να τήν καθησυχάση, δια να τήν προστατεύση!

(Έπεται συνέχεια)

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑΙ ΠΙΝΑΚΙΔΕΣ

ΚΟΜΗΤΑΙ ΚΑΤΑΤΕΜΝΟΜΕΝΟΙ

Τὴν 6 τοῦ παρελθόντος ἰουλίου ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τοῦ ἀστρονόμου Brooks νέος κομήτης, τὸν δὲ ἀύγουστον ἀντι ἐνὸς παρετηρήθησαν τρεῖς κομήται· ὁ πρῶτος εἶχε διακεθῆ εἰς τρία τεμάχια. Νῦν δὲ οἱ ἀστρονόμοι ἀκολουθοῦσι μετὰ πολλοῦ ἐνδιαφέροντος τὴν τριάδα ταύτην τῶν τεμαχίων, ἅτινα συμβαδίζουσι ἐν τῷ ἀπέριφῳ, καίποτε δὲ φαίνονται καὶ συναντώμενα. Τὸ φαινόμενον τοῦτο εἶνε μὲν παράδοξον, ἀλλ' ἔχει καὶ πρωτοφανές. Αὐτὸς ὁ Σενέκας ἀναφέρει τὴν διχοτόμησιν κομήτου ἐν ἔτει 371 π. Χ., τῇ δὲ 1618 ὁ ἀστρονόμος Κέπλερος παρετήρησεν ἕτερον κομήτην κατατηθέντα εἰς πολλὰ τεμάχια. Ἀλλὰ τὸ κυριώτατον φαινόμενον εἶνε τὸ τοῦ κομήτου Βιέλα διχοτομηθέντος ἐν ἔτει 1845 καὶ 1846. Τὴν πορείαν αὐτοῦ εἶχον παρακολουθῆσαι οἱ ἀστρονόμοι ἀπὸ τοῦ 1772, ὅτε ἦτο ἀέριος. Τῇ 1845 ἐφανίσθη ἔχων μορφήν κυκλιωτέρας νεφελώματος, τὴν δὲ 17)29 ὀκτωβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐμνήκυνθη βαθυκρόνον λεπτινόμενος ἐν εἴδει ταινίας, μέχρις οὗ διερράγη εἰς δύο. Τὰ δύο τεμάχια συμβαδίζοντα τὸ ἐν κατόπιν τοῦ ἄλλου ἦσαν ὁρατὰ ἐπὶ τρεῖς μῆνας. Ἐν ἔτει 1852 ἐπανευρέθη τὸ κύριον σῶμα εἰς μεγάλην ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς οὐρᾶς. Ἐνῶ κατὰ τὸ 1845 δὲν ἀπέιχον πλέον τῶν 200,000 χιλιομέτρων, τὸ χωρίζον τὰ δύο τεμάχια διάστημα κατὰ τὸ 1852 ἦτο 2 ἑκατομμύρια χιλιομέτρων. Ἐκτοτε ὁ κομήτης ἐκεῖνος ἐχάθη. Τί ἀπέγινε; Διελύθη εἰς μικρότερα τεμάχια, εἰς ἀστέραις διάττοντας καὶ ἐσκορπίθη εἰς τὰς ἀχανεῖς ἐκτάσεις τοῦ ἀπέριφου; Οὐδὲς γνωρίζει.

ΠΕΡΙ ΤΗΝ ΓΗΝ

Ἡ πρὸς νότον τῆς Αὐστραλίας νῆσος Γασμανία, ἔχει ἐν ἑκ τῶν υγιεινοτέρων κλιμάτων τῆς ἡφελίου. Ἢ ἐν αὐτῇ ἐγκατεστημένη ἀγγλικὴ ἀποικία ἀριθμεῖται 100 χιλ. κατοίκων. Μεταξὺ τούτων ὑπάρχουσι ἐξοκῆσαι ὀγδοηκοντούται καὶ ἐξ—ἐπὶ ὑπερκατοντούται.

— Νέον ἔργον τοῦ διασῆμου γερμανοῦ συγγραφέως Γεωργίου Ἐβερς ἐκδίδεται προσεχῶς. Τὸ ἔργον τοῦτο εἶνε διήγημα ἀναφερόμενον εἰς τὴν ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἔξοδον τῶν Ἑβραίων καὶ φέρει τὸν τίτλον Ἰησοῦς.

— Ἐν Βιρμιγγάμῃ τῆς ἀμερικανικῆς πολιτείας Ἀλαβάμας, γέρον μαῦρος ἐφαντάσθη ὅτι εἶνε ὁ προφήτης Δανιὴλ καὶ ἔπεισε πολλοὺς τῶν φίλων του περὶ τούτου. Ἀλλ' ἡ πεποιθῆσις τριῶν ἐκ τῶν φίλων του ἐφθασεν εἰς τοιοῦτα σημεῖον, ὥστε ἐτέλησαν νὰ μιμηθῶσι τὸ παραδειγμα τῶν τριῶν παιδῶν τῆς Βίβλου. Κατὰ διαταγὴν τοῦ νέου τούτου Δανιὴλ εἰσηλθὼν εἰς διάπυρον κάμινον οἱ δυστυχεῖς αὐτοὶ πιστοὶ καί... ἐψήθησαν.

— Κατὰ τὸ ἔτος 1888 ἡ ἐν Κομπανία παραγωγὴ ἀφρώδους οἴνου ἀνήλθεν εἰς 374,538 ἑκατόλιτρα. Διὰ νὰ περιληφθῇ ὅλη αὐτὴ ἡ ποσότης τοῦ οἴνου

ἐντὸς μιᾶς μόνης φιάλης, ἔπρεπαν αὐτὴ νὰ ἔχη ὕψος 147,80 μέτρων καὶ διάμετρον 41,32 μέτρων κατὰ τὴν βάσιν, ὅα ἦτο δηλαδὴ εἶδος μικροῦ πύργου Ἀτφελ.

— Νέον παιγνίδιον τὸ ὁποῖον ἔγεινε τοῦ συρμοῦ ἐν ταῖς Ἡνωμέναις πολιτείαις τῆς Ἀμερικῆς παίζουσι αἱ ἐφημερίδες. Πρὸς πᾶσαν γυναῖκα κατέχουσαν διακεκριμένην κοινωνικὴν θέσιν ἀποστέλλουσι ἐν εἴδει ἐγκυκλίου ἐπιστολῆς τὸ ἐξῆς ἐρώτημα: «Ἐὰν ἦσθε ἀνὴρ τί θὰ ἠθέλατε νὰ κάμνετε καὶ τί ὁ ἀπεφεύγετε;» Αἱ πλεῖστοι τῶν ἐρωτωμένων γυναικῶν ἀποκρίνονται ὅτι θὰ ἦσαν ἄνδρες ἡμεροὶ τὸν χαρακτήρα, γενναῖοι, πλήρεις σεβασμοῦ πρὸς πᾶσας τὰς γυναῖκας, πλήρεις δὲ ἀγάπης πρὸς τὰς συζύγους των. Μόνον μία, ἡ κυρία Σπάρφορντ ἀπέστειλε τὴν ἐξῆς πρωτότυπον ἀπάντησιν: «Ἐπαιδὴ ἤμην καὶ εἰμαι πάντοτε πολὺ εὐχαριστημένη ἀπὸ τῆς τύχης μου, καὶ ἐπειδὴ ἔχω τὴν πεποίθησιν ὅτι ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις ἡ θέσις τῆς γυναικὸς ἐν τῷ κόσμῳ εἶνε προτιμότερα τῆς τοῦ ἀνδρός, ποτὲ δὲν ἐσυλλογίσθημι τί θὰ ἔκαμνα ἂν ἤμην ἀνὴρ. Ἄλλως πιστεύω ὅτι μερικαὶ ἐξ ἡμῶν ἂν ἦσαν ἄνδρες, θὰ ἐσκόπευον καὶ θὰ ἐνήργουν ἀπαράλλακτα ὡς οἱ ἄνδρες. Ἄρουν δ' ἔτι ὅτι εἶνε ἀδύνατον εἰς μίαν γυναῖκα καὶ εἰς ἕνα ἄνδρα νὰ εἴπουν τί θὰ ἔκαμναν ἂν ἦσαν διάφοροι παρ' ὅ,τι εἶνε.

— Ὁ γνωστὸς γάλλος ἠθοποιὸς Κοκλὲν πρὸς καιρὸν ἀποχωρήσας τῆς Γαλλικῆς Κομφόδης ἐπανερχεται πάλιν καὶ θὰ ἐμφανισθῇ τὸ πρῶτον ἐπὶ σκηνῆς εἰς νέον ἔργον τοῦ Σαρδοῦ.

ΣΚΕΨΕΙΣ ΚΑΙ ΓΝΩΜΑΙ

Διὰ νὰ βαδίσῃ τις ἡσύχως εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ζωῆς δὲν πρέπει νὰ ἔχη πολὺ ὄρεϊαν τὴν ὄρασιν.

Ἡ Ζηλοτυπία εἶνε τέχνη διὰ τῆς ὁποίας κάμνει τις περισσότερον κακὸν εἰς τὸν ἑαυτὸν του παρὰ εἰς τοὺς ἄλλους.

ΕΛΘΩΝ ΕΚΕΙ

Ἀποποχούσα ἐγγείρησις.

Ὁφθαλμιατρὸς τόσον ἐξοχος ὅσον καὶ δυσειδὴς ἀπέδωκε τὴν ὄρασιν διὰ δεξιωτάτης ἐγγειρήσεως εἰς ἡλικιωμένην γυναῖκα ἀπὸ χρόνιων τυφλωσέων. Ὅταν ἡμέρας πολλὰς μετὰ τὴν ἐγγείρησιν ἀφῆρσε τὸν ἐπίδεσμον, πρῶτος λόγος αὐτῆς ἦτο.

— Ὡ! βλέπω λαμπρά. Τί ὠραῖος ἄνδρας ποῦ εἶσθε γιατρέ μου!

Καὶ ἡ κόρη τῆς ἰδιατέρως πρὸς παρισταμένην φίλην:

— Ὁρρῶ πῶς δὲν ἐπέτυχε καθόλου ἡ ἐγγείρησις τῆς μικτέρας μου.

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

Διὰ νὰ μὴν καπνίσῃ ἡ λάμπα

ἀρκεῖ νὰ βρέξετε τὸ φυτίλι μὲ δυνατὸν ξύδι πρὶν τὸ μεταχειρισθῆτε καὶ νὰ τὸ ἀφήσετε νὰ στεγνώσῃ ἑκατὰ πρὶν τὸ βαπτίσετε εἰς τὸ πετρέλαιον.